

MULTIKULTURALISMUS V ČESKÉ REPUBLICĚ

Odeta Samohýlová

Bakalářská práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Odeta SAMOHÝLOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Multikulturalismus v České republice – soužití majoritní společnosti a příslušníků národnostních menšin.**

Zásady pro vypracování:

Nastudování odborné literatury a zpracování materiálů.

Teoretické zpracování tematiky.

Příprava metodiky výzkumné části.

Zpracování a vyhodnocení výzkumu.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARŠA, P. Politická teorie multikulturalismu. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-020-9.

ČANĚK, D. Národ, národnost, menšiny a rasismus. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-94-3.

GULOVÁ, L., ŠTĚPÁŘOVÁ, E. (ed). Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně, 2004. ISBN 80-86633-14-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Karla Hrbáčková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

7. ledna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. května 2008

Ve Zlíně dne 7. ledna 2008

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Jarmila Celá
ředitel ústavu

ABSTRAKT

V mé bakalářské práci se zabývám problematikou multikulturní společnosti v České republice. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části vysvětluji základní pojmy týkající se multikulturalismu. Zabývám se také některými národnostními a etnickými menšinami, se kterými se setkáváme v České republice. V neposlední řadě se zmiňuji také o multikulturní výchově. V praktické části jsem se zaměřila na kvantitativní výzkum postojů majoritní společnosti vůči příslušníkům národnostních menšin. K tomuto výzkumu jsem použila metodu bipolárních škál.

Klíčová slova: Multikulturní společnost, národnostní menšina a etnická menšina, kultura, národ, rasismus, multikulturní výchova.

ABSTRACT

In my Bachelor work I deal with problems of multicultural society inside of the Czech republic. This work is divided into two parts, theoretical and practical. In the theoretical part I am declaratory of basic notions concerned of multiculturalism. I am engaged also in some national and ethnic minority we are meet with in the Czech Republic. Last but not least allude also to multicultural education. In the practical part I target the quantitative research of bearings majority society in face of citizens of national minority groups. I use method of bipolar scale.

Keywords: Multicultural society, national and ethnic minority, culture, nation, racism, multicultural education.

Motto:

„Každý člověk má ke své pravdě svá poznání, své důvody, své kořeny, ale to ho neopravňuje vidět v jiné pravdě jiného člověka důvod k nenávisti.“

Menzel Jiří

Děkuji paní Mgr. Karle Hrbáčkové, za odborné vedení mé bakalářské práce a za podporu, ochotu, pomoc a trpělivost při konzultacích.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen literaturu a prameny uvedené v seznamu literatury.

26.5.2008

podpis:.....

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ZÁKLADNÍ POJMY SOUVISEJÍCÍ S MULTIKULTURALISMEM	12
1.1 MULTIKULTURALISMUS	12
1.1.1 Názorové proudy multikulturalismu	13
1.2 MULTIKULTURALITA A MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST	13
1.3 NÁROD	14
1.4 ETNIKUM	15
1.5 KULTURA	16
1.6 NÁRODNOSTNÍ MENŠINA	17
2 ETNICKÉ A NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE	20
2.1 SITUACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V ČESKÉ REPUBLICE	20
2.1.1 Etnické klima české společnosti	20
2.1.2 Práva národnostních menšin v České republice	21
2.2 ROMSKÁ MENŠINA V ČESKÉ REPUBLICE	23
2.3 VIETNAMCI V ČESKÉ REPUBLICE	26
2.4 UKRAJINCI V ČESKÉ REPUBLICE	29
2.5 DALŠÍ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE	32
2.5.1 Slováci	32
2.5.2 Němci	32
2.5.3 Poláci	32
2.5.4 Maďaři	33
2.5.5 Bulhaři	33
2.5.6 Řekové	33
2.5.7 Rusové	33
3 RASISMUS, XENOFOBIE A DISKRIMINACE	34
3.1 RASISMUS	34
3.2 XENOFOBIE	35
3.3 DISKRIMINACE	36
3.4 STEREOTYPY A PŘEDSUDKY	37
4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	40
4.1 CO JE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	40
4.2 SITUACE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
5 POSTOJE MAJORITNÍ SPOLEČNOSTI VŮČI PŘÍSLUŠNÍKŮM NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN VE ZLÍNSKÉM KRAJI	44

5.1	VÝZKUMNÝ CÍL	44
5.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	44
5.3	DRUH VÝZKUMU	45
5.4	VÝZKUMNÝ VZOREK.....	45
5.5	VÝZKUMNÉ METODY	45
5.6	ZPŮSOB VYHODNOCENÍ.....	46
5.7	VÝSLEDKY VÝZKUMU	46
5.7.1	Celkový výsledek	46
5.7.2	Výsledky výzkumu v závislosti na pohlaví	49
5.7.3	Výsledky výzkumu v závislosti na věku	52
5.7.4	Výsledky výzkumu podle dosaženého vzdělání	55
5.8	ZÁVĚREČNÉ SHRNTÍ VÝZKUMU.....	58
	ZÁVĚR.....	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
	SEZNAM GRAFŮ.....	67
	SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila Multikulturalismus v České republice – soužití majoritní společnosti a příslušníků národnostních menšin. Toto téma jsem si vybrala, protože je to jedna z oblastí mého zájmu. Ráda čtu knihy a články zabývající se problematikou soužití odlišných kultur či národností v rámci jedné společnosti. Toto téma je velice diskutované ve světě a v posledních letech stává velice aktuálním i v České republice. Česká společnost se pozvolna přetváří ve společnost multikulturní a myslím si, že je tedy přínosné a potřebné se touto problematikou zabývat.

Cílem mé bakalářské práce je vytvořit ucelený text vypovídající o české společnosti, jako o společnosti multikulturní, kde dochází ke střetávání různých kultur a národností. Někdo spatřuje ve vzájemném střetávání kultur a národností šanci, jak se dozvědět nebo naučit něco nového, jak se obohatit a rozšířit si obzory. Zatím co jiný ve střetávání kultur vidí hrozbu. Podle mého názoru se lidé přirozeně obávají toho co neznají, proto by se mělo o tématech týkajících se multikulturalismu více hovořit. K rozšíření informovanosti o dané problematice se budu snažit přispět i já svou bakalářskou prací.

Mým cílem je v širším slova smyslu přispět k větší toleranci mezi jednotlivými národnostmi a kulturami. Je samozřejmě velice jednoduché mluvit o toleranci v teoretické rovině, avšak být opravdu tolerantní a oprostít se od všech předsudků, je velice složité. Každému z nás se bude jistě lépe žít ve společnosti tolerantní, bez předsudků, kde bude mít každý stejné možnosti a rovnost příležitostí.

Teoretická část bude rozdělena na čtyři kapitoly. V první kapitole vysvětlím základní pojmy související s multikulturalismem. Vysvětlení základních pojmů je podstatné pro pochopení dalších částí mé práce. Ve druhé kapitole budu hovořit o etnických a národnostních menšinách žijících v České republice. Ve třetí kapitola se budu zabývat problematickými situacemi a jevy, se kterými se v prostředí multikulturní společnosti setkáváme, např. rasismu a xenofobie. Čtvrtá kapitola bude věnována multikulturní výchově, která je velice významným nástrojem v budování tolerantnější společnosti.

V praktické části budu vyhodnocovat výsledky svého výzkumu, který je zaměřený na zjišťování postojů majoritní společnosti vůči příslušníkům národnostních menšin ve Zlínském kraji. Tento výzkum se týkal tří národnostních menšin : Romů, Vietnamců a Ukrajinců.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY SOUVISEJÍCÍ S MULTIKULTURALISMEM

1.1 Multikulturalismus

Termín multikulturalismu se používá v různých souvislostech či významových odstínech. Existuje mnoho definic tohoto pojmu a pro každého autora může označovat různou skutečnost. Multikulturalismus můžeme vnímat jako proces, stav, vědeckou či politickou teorii a v neposlední řadě i jako společenský cíl. Multikulturalismus můžeme považovat i za politický a myšlenkový směr, se kterým se setkáváme v zemích, kde ve společnosti existuje více kultur a národností a může se také uplatňovat v rámci konkrétní státní politiky. Multikulturalismus zjednodušeně znamená soužití jednotlivců či skupin, pocházejících z odlišných kulturních prostředí.

Multikulturalismus je v poslední době velice používaným a často skloňovaným pojmem. Tato skutečnost souvisí s celosvětovým trendem globalizace a se zvýšenou migrací obyvatel. Tito lidé migrují z chudších států či států třetího světa do států, ve kterých očekávají zlepšení své životní situace. Multikulturalismus se stává aktuálním téměř ve všech vyspělých zemích, které přijímají imigranty, nebo ve kterých již žijí početné národnostní menšiny. Jak tedy multikulturalismus chápou někteří autoři:

Ve smyslu veřejného a politického zohledňování kulturních skupin můžeme multikulturalismus pochopit jako výzvu ortodoxnímu pojetí liberálně-demokratického státu. Vedle tohoto širokého významu se ovšem tento pojem používá také v užším a obvyklejším významu pro označení pluralistické a vzdělávací politiky. Multikulturalismus v širokém slova smyslu nastoluje jak problémy empirické a praktické, tak problémy filosofické a normativní. První typ problému lze shrnout v otázce, do jaké míry a ve kterých podobách zajišťuje institucionální ohled na kulturní skupiny občanský mír a stabilitu. Ve středu druhého problémového pole pak leží otázka vztahu těchto procedur k liberálně-demokratickým principům.“ (Barša, 1999)

„Multikulturalismus proto nechápu jako něco, k čemu by současná společnost měla směřovat nebo čeho by se měla vyvarovat, nýbrž jako to, co již bezprostředně utváří její charakter. Je to společenský fakt, nikoli norma, do které bychom měli vtěsnat naši morálku či politické hodnoty. To ovšem samozřejmě neznamená, že bychom k tomuto faktu neměli přistupovat z morálních či politických hledisek.“ (Příbáň, 2004, s.8)

1.1.1 Názorové proudy multikulturalismu

Konzervativní multikulturalismus: Vychází z tradic evolucionismu, neokolonialismu a vědeckého pozitivizmu (existuje pouze jediná pravda). Usiluje o asimilaci odlišných kultur. Výrazná opozice vůči jiným kulturám, které mohou ohrozit „národní zájmy“. Upevňuje negativní stereotypy a předsudky. Liberální multikulturalismus: Klade důraz na občanskou rovnost před zákonem a stejnost. Usiluje o integraci odlišných kultur. Soustředí se spíše na individua než na skupiny. Pluralistický multikulturalismus: Klade důraz na odlišnost. Kulturní rozmanitost je chápána jako hodnota sama o sobě. Může vést k šíření pozitivních ale neadekvátních stereotypů. Esenciální multikulturalismus: Klade důraz na „autentičnost a čistotu“ utlačovaných skupin. Tendence k romantizaci odlišných kultur. Posiluje vědomí nadřazenosti odlišných kultur a vede tak k „rasismu naruby“. Kritický multikulturalismus: Snaží se vědomě reflektovat a minimalizovat rizika ostatních proudů. Kolektivní identity nesmí bránit individuální občanské rovnosti.

(Buryánek, J. Názorové proudy multikulturalismu [online] In Varianty: webový portál . Praha: Člověk v tísni, 2005, poslední modifikace 25.8.2005. Dostupný z WWW: <<http://varianty.cz/download/doc/texts/10.pdf>>.)

1.2 Multikulturalita a multikulturní společnost

V Multikulturní společnosti dochází k setkávání různých kultur a národností. Je to společnost ve které vedle sebe žijí lidé s odlišnou kulturou, ale i náboženstvím, vírou, zvyky, hodnotami či barvou pleti. Ve většině společností existuje vždy určitá kultura dominantní a větší či menší množství kultur menšinových. Ať už jde o kulturu dominantní či o kulturu menšinovou, dá se říci, že se jednotlivé kultury pod vlivem těch ostatních mění a přetváří. Jest-li jde o změnu k lepšímu či k horšímu, to je vždy věcí názoru.

V užším slova smyslu chápeme multikulturní společnost jako určitý prostor, kde žije spolu více národností. Většinou je v takovéto společnosti opět jedna národnost dominantní a ostatní jsou označovány jako národnostní či etnické menšiny. Někdo spatřuje ve vzájemném střetávání národností šanci, jak se dozvědět nebo naučit něco nového, jak se obohatit a rozšířit si obzory. Zatím co jiný pociťuje hrozbu, že by jiná národnost či národnostní menšina mohla mít negativní vliv na každodenní život ve společnosti. Lidé se často obávají zvýšené kriminality, nedostatku pracovních příležitostí a jiných negativních jevů, které však nelze spojovat pouze s příslušníky národnostních menšin, kteří žijí v naší společnosti.

Česká společnost byla velmi uzavřenou zemí, která se v posledních 50 letech problémem multikulturality a jakéhokoli multietnického soužití nezabývala. Česká republika patří mezi státy, kde národnostní menšiny tvoří pouze 5% obyvatelstva. Tento počet se však bude pravděpodobně zvyšovat nejen rychlým demografickým přírůstkem některých menšin, ale i faktem, že naše země je součástí otevřené Evropy. (Šišková, 1998)

„Pojem multikulturalita začíná patřit mezi slova v současném slovníku velmi často používaná hlavně v souvislosti s aktuálními otázkami dneška, které navazují na pojetí pluralitní společnosti, která pracuje s odlišností – názorovou, sociokulturní i náboženskou. Základním bodem je kladná odpověď na otázku významu odlišnosti a rozmanitosti pro budoucí vývoj. Multikulturalita je tedy reálným faktem, ale nutně nese i požadavek teoretické reflexe na jedné straně a praktických řešení na straně druhé. V souvislosti s pluralitní multikulturní společností se dostávají do popředí slova jako tolerance, vzájemný dialog, spolupráce a v poslední době také pojem inkluze (zapojení – zejména z hlediska zapojení menšiny ve společných činnostech, při řešení společenských problémů).“ (Valach., 2004, s.57)

Další z autorů chápe multikulturní společnost jako nový typ kultury, vzniklý modifikacemi euroamerického regionu. Jako kulturu bez hloubky, schopnou vstřebat všechny kultury okolní, a tak je modifikovat. (Machalová a kol., 2001)

„Na základě postoje majoritní skupiny k přítomným menšinám rozlišují někteří odborníci společnosti s multikulturním a interkulturním charakterem. Multikulturní společnost je tvořena přítomností různých etnických, sociálních a náboženských skupin. Menšiny v multikulturní společnosti jsou spíše pasivně tolerovány než ceněny a rovnoprávně akceptovány. Více než o interaktivní komunikaci a vzájemném předávání zkušeností s zde hovoří o asimilaci a integraci podle měřítek majoritní společnosti. Interkulturní společnost naproti tomu aktivně podporuje vzájemné vztahy mezi majoritou a menšinovými skupinami. Základními stavebními kameny interkulturní společnosti je respekt k odlišnostem, vzájemná tolerance, rovnost příležitostí, konstruktivní řešení konfliktů a aktivní úsilí o vyvarování se negativních předsudků a stereotypů.“ (Potočková, 1998, s.33)

1.3 Národ

„S pojmem „národ“ - a s termíny od něj odvozenými – jsou spjaty velké nesnáze. Problém spočívá hlavně ve snížené možnosti striktně odlišit pojmy „národ“ a „etnikum“. V české a

evropské tradici převládá pojetí, podle něhož se moderní národy vyvinuly z příslušných etnik, a tyto národy mají své vlastní státy. Pokud ve státě žijí ještě příslušníci jiných etnik než konstituující národ, jsou považováni za etnickou či národnostní menšinu.“ (Průcha, 2004, s.53)

Další z definic pojmu „národ“ říká, že národ je zeměpisná skupina, která je ovládána citem solidarity. Ten může mít svůj původ ve společné řeči, předpokládaném společném původu, ve společné kultuře nebo ve společných zájmech a společných nebezpečích. Všechny tyto prvky mají zpravidla úlohu ve vytváření národního cítění. Toto cítění, ať už vzniklo jakýmkoli způsobem, je jediným podstatným předpokladem pro existenci národa. Tím je řečeno, že toto společenství dělá národem vědomí vzájemné blízkosti a příbuznosti, vnitřní účast člověka na onom společenství, vědomí národní souvislosti a soudržnosti. (Plichta, 1999)

Podle Velkého sociologického slovníku je národ vymezován jako osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území. (Velký sociologický slovník, sv.1, s.668-669 in Průcha, 2004, s.54)

K této definici se uvádějí tři typy kritérií, jimiž jsou národy identifikovány: *Kritéria kultury* : Spisovný jazyk, společné náboženství nebo společná dějinná zkušenost. *Kritéria politické existence*: Národy mají buď vlastní stát nebo autonomní postavení v mnohonárodním či federativním státě. *Psychologická kritéria*: Subjekty národa sdílejí společné vědomí o své příslušnosti k určitému národu. Ve většině případů se všechny tři typy kritérií kombinují, tj. národy lze vymezovat zároveň kulturně, politicky i psychologicky, a jednotlivá kritéria se mohou projevovat silněji nebo slaběji, či mohou dokonce chybět. (Průcha, 2004, s.54)

1.4 Etnikum

„Při vymezování pojmu etnikum můžeme rozlišit dvě názorové tendence. První považuje etnikum za původní sociální danost, kterou charakterizuje společný biologický původ, společné původní fyziologické znaky, společné dějiny, náboženství a kulturní významové vzory. Etnikum je spjato s určitým společným teritoriem a řídí se společnými principy společenského řádu. Proti této pozici vystupují „formalisté“, kteří pojmem etnikum neoznačují jakousi esenciální (původní) jednotu, ale sociální skutečnost vykonstruovanou na základě

popisu referenčního vztahu mezi tím, co je nám vlastní, a tím, co je cizí.“ (Strasser, 2001, s.23)

Dále je důležité rozlišit pojmy etnikum a rasa, které by mohli být vnímány jako synonyma. Pojem „etnikum“ ovšem pochází z řečtiny a „rasa“ je naproti tomu moderního původu. Významové pole pojmu etnikum se během jazykového vývoje rozšířilo více než významové pole pojmu rasa. Etnická identita nezahrnuje pouze identitu rasovou, ale také identitu založenou na charakteristických jazykových rysech, zvyklostech a kulturní tradici. Rasová identita naopak v zúženém slova smyslu označuje především identitu biologickou, která je na nejnižším stupni dána barvou pleti. (Sartori, 2005)

Sociobiolog Pierre van den Berghe (1981) definoval etnikum takto: Modelovým etnikem je skupina se společným původem, spjatá sociálně příbuzenskými sňatky a prostorově teritoriem. Většina moderních etnik, a to hlavně těch, která jsou středem akademického zájmu, jsou velmi početná a kulturně komplikovaná společenství. Anthony D. Smith (1989) rozšířil počet kritérií vymezujících etnikum na šest: 1) kolektivní jméno, 2) mýtus o společném původu, 3) sdílené dějiny (kolektivní zkušenosti předávané z generace na generaci), 4) charakteristická sdílená kultura, 5) asociace s určitým územím, 4) pocit solidarity. (Tesař, 2007)

„Rozlišení pojmu etnikum a etnická skupina: Termín „etnikum“ je téměř obsahově totožný, s termínem „etnická skupina“. V české a evropské terminologii je však jemné významové rozlišení: Etnikum je výraz označující obvykle společenství rozvinuté na úroveň národa (např. Češi), kdežto výraz etnická skupina často označuje ta společenství, která do úrovně národa nedospěla (např. Romové v ČR).“ (Průcha, 2004, s.51)

1.5 Kultura

„Pojem kultura se uplatňuje v několika vědních disciplínách, a tudíž je vystihován velkou řadou definic. V zásadě lze rozlišit dvě skupiny pojetí kultury: Podle širšího pojetí zahrnuje pojem kultura všechno, co vytváří lidská civilizace - tedy jednak *materiální výsledky* (artefakty) lidské činnosti, jako jsou např. obydlí, nástroje, oděvy, plodiny, průmysl, dopravní a telekomunikační systémy, jednak *duchovní výtvoř*y lidí, jako je umění, náboženství, morálka, zvyky, vzdělávací systémy, politika, právo aj. Podle užšího pojetí (uplatňovaném v kulturní antropologii a také v interkulturní psychologii) je pojem kultura vztahován spíše k *projevům chování lidí* - tedy kulturou určitého společenství se míní jeho zvyk-

losti, symboly, komunikační normy a jazykové rituály, sdílené hodnotové systémy, předávané zkušenosti, zachovávaná tabu.“ (Průcha, 2004, s. 45)

Definice kultury podle Velkého sociologického slovníku: „Kultura je souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předávaný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje v podobě (a) výtvorů lidské práce, (b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců), (c) idejí (kognitivních systémů), (d) institucí organizujících lidské chování.“ (Velký sociologický slovník, sv.1, 1996, s. 548-549 in Průcha 2004, s.46)

Každá kultura má svá specifická pravidla a hodnotové systémy, které odrážejí to, co pro ni bylo během jejího vývoje užitečné a potřebné. Stejná reakce na určitou životní situaci proto může být v různých kulturních kontextech různě interpretována a posuzována. Snadno tedy může dojít k nedorozumění či konfliktu mezi lidmi z různých kulturních prostředí. (Potočková, 1998)

1.6 Národnostní menšina

Národnostní menšiny představují průvodní společenský jev téměř každého národa, tj. majoritního či mateřského národa ve státě. Téměř v každém státě tedy najdeme více či méně národnostních menšin. Tyto národnostní menšiny jsou pro stát jak přínosem, například v ekonomické či kulturní oblasti, ale zároveň mohou být i zdrojem konfliktů či problémů, které musí stát řešit. Pro potřeby jak státu tak i různých nadnárodních organizací bylo vytvořeno několik definic.

Definice podle Komise pro lidská práva OSN z r.1951: Národnostní menšina je minoritní etnická skupina osob, která je na rozdíl od ostatního obyvatelstva státu početně menší, nezaujímá vedoucí postavení a její příslušníci – občané tohoto státu vykazují v etnickém, kulturním, náboženském nebo jazykovém ohledu znaky, které je odlišují od ostatního obyvatelstva. Nicméně národnostní menšiny zároveň vykazují výraznou sounáležitost, umožňující zachování vlastní kultury, tradic, náboženství a vlastního jazyka. (Wolf, 2000, s.104)

Výraz „národnostní menšina“ je používán k popsání širokého spektra různých skupin. Některé z těchto populací (jako například Romové v České republice nebo Židé ve střední Evropě před druhou světovou válkou) reprezentují různé vrstvy společnosti a nejsou kon-

centrovány na určitém teritoriu. Jiné (jako například Maďaři na Slovensku) patří k „teritoriální menšině“, ale i v tomto případě musíme brát v úvahu různé druhy těchto menšin. Jinou charakteristikou je společenské postavení (status) menšinové populace. Obvykle je toto postavení chápáno jako nižší než postavení většiny. Dále je zde otázka základu, z kterého menšina odvozuje vlastní identitu. Vesměs máme na mysli „národnostní“ menšiny, ale v mnoha státech je menšina vytvořena z jiných důvodů: náboženských, jazykových, kulturních, nebo jako v Indii podle kast. (Lord, 1999)

„Vymezení pojmu národnostní menšina je otevřenou otázkou a s tímto problémem se musela svým způsobem vyrovnat i národnostní politika ČR po zániku československé federace. V politickém dokumentu Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v České republice (1994) vláda ČR pro účely stanovení principů své národní politiky pojem národnostní menšina vztahuje na společenství osob, které splňují současně všechny tyto znaky: a) trvale žijí v ČR a jsou jejími občany, b) sdílejí etnické, kulturní a jazykové znaky, odlišné od většiny obyvatel státu, c) projevují společně přání být považováni za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka, d) mají dlouhodobý, pevný a trvalý vztah ke společenství, žijícímu na území ČR.“ (Šišková, 1998, s. 54-55)

Definice národnostní menšiny podle zákona č. 273/2001, §2 (1): Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početnou menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky vytvořilo. (2) Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

Vedle termínu „národnostní menšina“, který je uplatňován spíše v okruhu politicko-administrativní komunikace, je užíván velmi často v mezinárodní vědecké literatuře synonymní termín etnická menšina (*ethnic minority*) nebo jazyková menšina (*linguistic minority*). (Průcha, 2004, s.58)

2 ETNICKÉ A NÁRODNOSTNÍ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE

2.1 Situace národnostních menšin v České republice

"Na základě sčítání lidu z roku 2001 se z celkového počtu 10 230 060 obyvatel přihlásilo k české národnosti 9 249 777 tj. 90,4% obyvatel. Z 9,6% občanů ČR se nejvíce občanů ztotožnilo s národností moravskou, dále slovenskou, polskou, německou, vietnamskou, ukrajinskou, maďarskou, ruskou, romskou, slezskou, bulharskou, řeckou, srbskou, chorvatskou, rumunskou, rusínskou a albánskou (Cizinci v České republice 2001). Před uvedeným sčítáním lidu proběhla mediální kampaň, která vedla k obavám o zneužití zveřejňováním informací o konkrétních osobách a jejich přihlášení se k určité národnosti. Výše uvedené údaje lze brát pouze jako orientační a představitelé minorit odhadují mnohem větší podíl národnostních menšin na celkové skladbě obyvatelstva." (Stýskalíková, 2004, s.20)

"Česká republika patřila dlouhá léta mezi země, které byly uzavřené před světem. Neměli jsme zkušenosti s velkým počtem národností, které se chovají jinak, respektují jiné hodnoty, opírají se o jiné tradice, jinak komunikují a mají jiná očekávání než my - Češi. I když od změn, které nastaly v naší zemi po roce 1989, uběhlo už více než deset let a my jsme ušli velký kus cesty novým směrem, stále se u nás objevuje strach z cizinců, strach z neznámého, strach z někoho, kdo vypadá jinak než my - xenofobie." (Šišková, 2001, s.9)

2.1.1 Etnické klima české společnosti

Etnické problémy, zejména otázka soužití s Romy, otázka posunů v etnickém složení společnosti a její etnické otevřenosti (přiliv cizinců a přiliv imigrantů) a v neposlední řadě etnické teze (rasismus, rasové konflikty) nepředstavují prioritní, ale spíše druhořadé, respektive latentní problémy, které však vnímají přibližně dvě třetiny populace jako částečně, respektive potenciálně vážné. V dnešní společnosti spíše zesiluje odmítavé stanovisko české populace k rostoucímu počtu přicházejících a v ČR žijících cizinců. Česká společnost je dnes spíše standardně postkomunisticky xenofobní a uzavřená než regenerující své historické tradice a kulturní kořeny multietnické společnosti. Česká populace ve většině dává přednost tomu, aby se cizinci co nejvíce přizpůsobili našim zvyklostem, zatímco právo žít po svém, podle svých zvyklostí a tradic, cizincům dává pouze menšina dospělých Čechů. (Gabal, 1999)

Podle výsledků výzkumu postojů k nacionalismu a etnickým menšinám a cizincům v ČR, který realizovalo Výzkumné centrum vývoje osobnosti a etnicity, společné pracoviště Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, není česká společnost připravena na to stát se v rámci EU cílovou zemí imigrace lidí z chudých a ohrožených částí světa. Tihneme spíše k uzavření a odmítání cizího a cizinců, jiných a jiného (i v rovině národnosti) než k otevřenému rovnoprávnému chování k cizincům a lidem jiné než české národnosti. Důvodem je zřejmě slabý pocit národní přináležitosti, jistoty a sebevědomí, tedy to, že se cítíme být cizinci především ohrožení, a ne inspirováni k životu. (Prudký, 2004)

Z pravidelných zpráv Evropské komise o České republice vyplývá, že situace národnostních menšin v ČR je celkově uspokojivá, s výjimkou romské komunity. Kritické hodnocení postavení romských komunit se týká nízké úrovně vzdělávání romských dětí, nezaměstnanosti, bydlení, široké škály sociálních problémů a diskriminačních postojů vůči Romům. Školský zákon je předmětem kritiky jak zástupců národnostních menšin, tak neziskových organizací zabývajících se cizinci. Jejich podněty se týkají jednak změny právního předpisu, který stanoví hranici minimálního počtu žáků ve třídě či škole s vyučujícím jazykem národnostní menšiny, a také možnosti zavedení dvojjazyčného vzdělávání v rámci školního vzdělávacího programu u vybraných předmětů nebo jejich částí, tj. také v jazyce národnostní menšiny. (Stýskalíková, 2004, s.21)

Dobré vysvědčení vystavilo Čechům 19% respondentů, kteří nemají žádné problémy ve vztazích s majoritou a hodnotí českou společnost jen pozitivně. Řada cizinců byla ovšem kritická a netajila své výhrady. Velmi hojně byly uváděny zejména dvě negativní charakteristiky české společnosti - uzavřenost a nedůvěra či dokonce strach ve vztahu k cizincům. K dalším nepřiliš lichotivým vlastnostem české majority patří podle účastníků ankety "podceňování vědomostí a kultury", které často brání cizinci, aby "dokázal, co v něm je" (Lachmanová, Drbohlav, 2004)

2.1.2 Práva národnostních menšin v České republice

Postavení národnostní menšiny ve státě jasně vyplývá už z jejího názvu - je minoritní, a proto je zapotřebí přiznat jí zvláštní postavení, které by vyrovnalo počáteční handicap. Nebyť zvláštní ochrany práv národnostních menšin, tyto svébytné skupiny by patrně zanikly. Práva národnostních menšin nejsou tedy nějakým zvýhodněním části obyvatel, ale samo-

zřejmou nutností k jejich udržení činěnou v zájmu veškerého obyvatelstva. Toto pojetí ochrany menšin nalezneme i v mezinárodních dokumentech, které povětšinou rozdělují práva národnostních menšin do čtyř kategorií: 1) právo na ochranu před násilnou diskriminací, 2) právo na ochranu před nenásilnou diskriminací, 3) právo na seberealizaci a rozvoj vlastní etnické, národnostní či kulturní identity, 4) právo na plnou integraci do společnosti. (Tomášková, 2001, s. 33)

Dotační politiku státu ve vztahu k výkonu práv národnostních menšin stanoví nařízení vlády č.98/2002 Sb., na úrovni samosprávy je finanční podpora aktivit příslušníků národnostních menšin zahrnuta do programu podpory kultury a památkové péče, sociálních a zdravotních programů či programů podpory mládeže a vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podporuje formou dotací občanským sdružením celou řadu vzdělávacích projektů. Ministerstvo kultury je poskytovatelem dotací na vydávání periodického tisku národnostních menšin, přičemž v roce 2002 bylo poskytnuto 30 tisíc korun. V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR se otázkami národnostních menšin zabývá Podvýbor pro národnostní menšiny Výboru petičního, který byl opětovně zřízen po parlamentních volbách v roce 2002. Pravidelnou součástí agendy prezidenta republiky a jeho kanceláře je monitorování situace národnostních menšin. Součástí agendy Veřejného ochránce práv jsou podněty ze strany cizinců. (Stýskalíková, 2004, s.22)

Rada vlády pro národnostní menšiny je poradním a iniciativním orgánem vlády pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků. Současná Rada je zřízena ve smyslu § 6 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Rada v rámci své působnosti sleduje dodržování Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod, mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, zákonů a dalších právních norem ve vztahu k příslušníkům národnostních menšin. Rada má 31 členů. Nejméně polovinu z celkového počtu členů Rady tvoří zástupci národnostních menšin, kteří byli navrženi sdruženími příslušníků národnostních menšin. Jde konkrétně o zástupce těchto menšin: bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské, ukrajinské.

(Citace. In Úřad vlády České republiky [online]. Praha: Úřad vlády ČR, poslední modifikace 2007. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cs/rvk/rnm/default2.html>.)

2.2 Romská menšina v České republice

Historie Romů

Původ Romů byl více než dvě století předmětem četných diskusí. Teprve po antropologickém, etnografickém, historickém a zejména lingvistickém studiu byla přijata teorie o jejich indickém původu. Srovnáváním jazyka novindického s jazykem romským se dospělo k poznání důležitých schod v obou jazycích. Převládá shoda, že Romové jsou potomky příslušníků nejnižších indických kast z oblasti střední Indie. (Holomek, 1999)

Odchod Romů z Indie probíhal v migračních vlnách vzdálených od sebe několik staletí, patrně v rozmezích 3.-10. stol.n.l. Cesty Romů z indického subkontinentu směřovaly stále na západ. Dnes žijí Romové téměř na celém světě, ale například do Austrálie a Ameriky se dostali až s vlnou ostatních přistěhovalců z Evropy v 19. a zejména 20. století. Z konce 14.století již existují hodnověrné prameny, které potvrzují přítomnost Romů nejen v celé Evropě, ale také v Uhrách. Přítomnost Romů v českých zemích předpokládáme již ve 14. století, ale teprve 15. století nám poskytuje jednoznačné informace o jejich průchodu našimi zeměmi. (Horvátová, 1999)

Pronásledování a útlak se táhne celými dějinami pobytu Romů na evropském kontinentu. Relativně mírnější útlak v jihovýchodní Evropě umožnil některým romským rodům, aby se zde trvale usazovali. V západní Evropě však byli Romové nadále pod pohrůžkou smrti vyháněni nebo i beztrestně zabíjeni, proto se neusazovali a dodnes tam některé skupiny žijí kočovně či polokočovně. Vyvrcholením pronásledování byla vyhlazovací politika třetí říše. Ani po roce 1945 se však osud Romů podstatně nezměnil, stali se objektem nedobrovolné asimilační politiky a manipulace. Teprve od devadesátých let 20. století dochází ke změnám, které přinášejí Romům základní politická práva. (Sekyt, 2001)

Před rokem 1995 nepatřily v České republice rasisticky motivované útoky, pravicový extremismus a konečně rasismus mezi témata, ke kterým by se na svých zasedáních vyjadřovala vláda nebo která by se objevovala na titulních stránkách novin. V květnu v roce 1995 ovšem došlo k rasisticky motivované vraždě a tehdejší premiér Václav Klaus svolal mimořádnou poradou. Bylo ujednáno, že musí být přijata opatření, která by měla předcházet rasisticky motivovaným činům v ČR. Již brzy však bylo zřejmé, že počáteční optimismus a razantní opatření státních orgánů nepřinesou plody ihned. (Čaněk, 1996)

Romský jazyk a komunikace Romů

Romové u nás často využívají romštinu jako svůj mateřský jazyk a je pro ně bližší než čeština. Čeština, kterou používají jen na velice slabé úrovni. Mají malou slovní zásobu a jsou patrné velké nedostatky v písemném projevu. Všechny tyto faktory v podstatě neumožňují komunikaci Romů s úřady, a proto mají omezenou možnost, jak zlepšit svou nevyhovující životní situaci. Nedostatečnost písemného projevu současně Romům odebírá konkurenční schopnost na trhu práce. Dlouhodobý deficit vzdělanosti a vzdělanostní zanedbání dovedly většinu Romů až na samou hranici gramotnosti. Nelze se pak divit, že výchova romských rodičů vede jejich děti ke stejným nedostatkům v komunikaci a ve znalosti jazyka majoritní společnosti, jakou sami trpí. (Šotolová, 2000)

Vzdělávání a zaměstnanost Romů

Mezi starší a střední generací Romů je možno zaznamenat jen jednotlivce, kteří mají vysokoškolské vzdělání, a několik desítek osob, které mají vzdělání středoškolské. Vzdělání starší a střední generace je velmi chatrné. Až do nedávné doby Romové ke svému životu vzdělání, četbu, výtvarné umění či literaturu nepotřebovali. Tato potřeba není pěstována z generace na generaci. Romští rodiče mají nízkou úroveň vzdělání, nenabízejí svým dětem vhodné podmínky pro vzdělávání a dostatečně je nemotivují. Můžeme vysledovat, že se situace zlepšuje, avšak i dnešní generace mladých Romů je jen málo připravena do života, protože 80 % z těchto mladých lidí absolvovalo pouze zvláštní školu. Omezená nabídka učilišť, kde by poté mohli studovat dále, vede k jejich zoufalé situaci na trhu práce. Procento nezaměstnanosti mezi romskou populací je řádovým násobkem nezaměstnanosti mezi majoritní společností, tato skutečnost je tedy důsledkem nedostačující a nízké úrovně kvalifikace Romů, poněkud méně také předsudků ze strany zaměstnavatelů. (Holomek, 1999)

Současný stav romské menšiny u nás

V polovině roku 1995 byl počet Romů žijících u nás mezi 180 000 a 200 000. Toto číslo však nelze přesně stanovit, především díky neustálé migraci Romů mezi Slovenskem a Českou republikou. Při sčítání lidu v roce 1991 se přihlásilo k romské národnosti v ČR pouhých 33 000 občanů, avšak toto číslo neodpovídá skutečnému počtu Romů. Z mnoha důvodů Romové nedeklarovali své národnostní postavení podle skutečnosti. (Holomek, 1999)

Romská populace se vyznačuje vysokým podílem dětí a velmi nízkým podílem osob v produktivním věku. Příslušníci této menšiny mají stále relativně velmi nízkou životní úroveň. S ohledem na stupeň vzdělání a kvalifikace postihnou sociální důsledky ekonomické transformace podstatně výrazněji romskou než ostatní složky naší populace. Dojde k sociálnímu propadu, nárůstu nezaměstnanosti, bídy a závislosti na finančních podporách a sociální péči. To vše může vést ke zvýšení kriminality a rasové předpojatosti. Další postup je proto třeba orientovat na řešení těchto nejpálčivějších problémů. (Nečas, 1995)

Komunita Romů, kteří žijí v ČR, je vesměs vnímána a posuzována jako homogenní a nestrukturovaná. Skutečnost je však poněkud odlišná. V ČR dnes žije několik skupin Romů, mezi nimiž nepanují vždy vztahy harmonické sounáležitosti. Je zde jednak původní romské obyvatelstvo. Tito Romové se již dobře sžili s prostředím, ve kterém se pohybují, a není s nimi v podstatě žádná potíž, pokud jde o komunikaci s majoritou. Druhá skupina je nejpočetnější, tvoří ji pováleční přistěhovalci ze Slovenska. Dělí se dále na dvě skupiny: ti, kteří zde žijí nejméně 10 let, mnozí však již od r. 1945 až 1948, a již se usadili a vesměs jsou místními občany přijímáni bez větších výhrad. Další skupinu tvoří Romové ze Slovenska, kteří se ještě neadaptovali na místní podmínky. Jejich sociální postavení, zejména bydlení a zaměstnání jsou na nejnižší možné úrovni. Samostatnou skupinou jsou Olašští Romové, kteří se izolují nejen od majoritní společnosti a jsou jí také nejhůře zaznamenáváni, ale oddělují se i od ostatních Romů, s kterými jen zřídka navazují těsnější kontakty. Nízká vnitřní soudržnost a organizace romské menšiny je jednou z vážných bariér její schopnosti formulovat, shodnout se a prosazovat společný zájem. (Holomek, 1999).

Pozice státních organizací při pomoci romským občanům není vůbec jednoduchá. V současné době se "sociální stát" dostává do krize, rostou požadavky na výdaje a zdroje vysychají. Sociální politika ztrácí schopnost začleňovat občany z marginálních skupin do společnosti, a v mnohých případech se sama stává nástrojem jejich sociálního vyloučení. Pod záštitou hodnot rovnosti a sociální solidarity jim poskytuje prostředky, aby mohli žít na určité životní úrovni. Tato pomoc má však dvě úskalí: je provázena stigmatizací jejich příjemců a přebírá za lidi část odpovědnosti za jejich životy. (Sedláková, 2002)

Soužití Romské menšiny s Čechy

"Romové jsou u nás od roku 1991 uznanou národnostní menšinou s velmi volnými způsoby života, neboť většina z nich není úředně evidována a mnozí si dokonce ponechali slovenskou národnost nebo jinou, kterou získali před příchodem do České republiky (nebo o

ni ještě vůbec nepožádali). Proces jejich začleňování do české společnosti je dlouhodobý a poznamenaný chybami minulosti, nicméně probíhá za oboustranné spolupráce státních a menšinových organizací zejména v oblasti výchovy a vzdělávání, zdravotnictví a v sociálních i charitativních oblastech." (Wolf, 2000, s. 110-111)

Romská menšina má v soužití s Čechy mnoho problémů. Z české strany je jim vytýkána hluchost, špatné sousedské vztahy, nevzdělanost, nízká kvalifikace, špatná pracovní morálka, lenost, nečestné jednání, agresivita, kriminalita, prostituce. Romové vytýkají Čechům citový hlad, vypočítavost, nadřazené chování, xenofobii a rasismus. V obou skupinách převládají jedinci, kteří mají tendenci zobecňovat vlastnosti (především ty negativní) jednotlivců druhé skupiny a přisuzovat je celé skupině. Velká část české společnosti vnímá Romy jako přistěhovalce, jež do země nikdo nezval (ač mnozí sem byli stěhováni násilně) a kteří jen parazitují na sociálních výhodách státu. Romové následně vnímají českou společnost jako nepřátelskou a odmítají i její pozitivní hodnoty. Pozitivní vývoj naopak znamenáváme v postupné emancipaci romské menšiny, ve vytváření jejích vlastních občanských struktur a přejímání odpovědnosti za vlastní vývoj. Potěšitelný je i zájem učitelské veřejnosti pomoci romským dětem k dosažení lepšího postavení ve společnosti. V posledních letech vyšlo více knih s objektivními informacemi o Romech, vycházejí knihy i časopisy v romštině, televize i rozhlas zařazují do programu vysílání pro Romy. (Šišková, 2001)

Postoji majoritní společnosti k Romské menšině se zabývám i v praktické části své bakalářské práce. Postoje a názory na Romskou menšinu se výrazně promítají i do vzájemného společného soužití. Velká část společnosti lpí na stereotypch a předsudcích vůči Romům. Tyto předsudky samozřejmě mohou být založeny i na vlastní zkušenosti a mohou být částečně pravdivé, avšak zobecňování není správné. Romové se zkrátka odlišují a mnoho jedinců z majoritní společnosti pocítuje obavy v kontaktu s Romy a považuje za správné, aby se Romové zcela přizpůsobili naší kultuře, a aby se vzdali své kultury a vlastně i své identity.

2.3 Vietnamci v České republice

Historie a současnost česko-vietnamských vztahů

Diplomatické vztahy mezi Československou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou byly navázány v roce 1950. V roce 1956 byla mezi oběma státy podepsána Do-

hoda o hospodářské a vědeckotechnické spolupráci. Od konce padesátých let byli v Československu vzdělávání vietnamští občané. V šedesátých a sedmdesátých letech československá společnost chápe nutnou přítomnost vietnamských občanů v Československu, ale příliš se nezajímá o vietnamskou kulturu, vietnamští spoluobčané na sebe příliš neupozorňují a mají výborné studijní výsledky. Po roce 1967 přijíždělo na zaškolení, odbornou přípravu a zvyšování kvalifikace do Československa pravidelně několik tisíc vietnamských občanů. V první polovině osmdesátých let bylo v ČSSR přibližně 27 000 vietnamských občanů, převážnou většinu z nich tvořili pracující. Po roce 1985 se počet vietnamských pracujících snižoval. Lze konstatovat, že československá společnost nebyla včas dostatečně připravena na přijetí tak odlišného etnika, jakým jsou Vietnamci. Vietnamská strana rovněž neodhadla dosah přemístění poměrně vysokého počtu svých občanů do značně odlišného evropského prostředí. (Mülerová, 1998)

Počty Vietnamců se v 80. a 90. letech 20. století pohybovaly mezi 30 až 120 tisíci. Statut trvalého pobytu však obdrželo v České republice jen několik tisíc Vietnamců a jejich počet stoupnul koncem roku 1995 až na 10 tisíc lidí. Celkový počet Vietnamců se v současné době ustálil na počtu kolem 30 tisíc. Nelegálně však v České republice pobývá pravděpodobně trojnásobný počet Vietnamců. Vietnamská komunita je silně uzavřená do sebe, klade důraz na rodinné vazby a vlastní společenské vztahy. Vietnamci si u nás vydávají vlastní tiskoviny, mají Vietnamsko-český klub, Svaz vietnamských studentů, Svaz vietnamských podnikatelů a zejména Vietnamskou stranu obnovy s jasným protikomunistickým programem. (Wolf, 2000)

Co je typické pro vietnamský národ

Vietnamský národ je typický svým lidovým charakterem a hrdostí na svou statečnost. Rodinné vztahy jsou velmi těsné i mezi vzdálenějším příbuzenstvím. Rodina je pro Vietnamce silnou životní hodnotou. Rodičům, učitelům a starším sourozencům se musí prokazovat úcta. Vietnamská společnost zachovává roli hlavy rodiny jako mužskou. V praxi tomu však zdaleka tak není, což platí i o postavení žen v řídicích pozicích a vysokých funkcích. Pravidla slušného chování učí neztěžovat situaci svým blízkým a ostatním známým stálými stížnostmi na vlastní problémy. Na veřejnosti se má každý chovat tak, aby nevyšel najevo konflikt, nedávat druhému znát, že se zmýlil. Další důležitou hodnotou je pro Vietnamce vzdělání. (Kocourek, 2001)

Odlišnosti v chování Vietnamců a Čechů

Při pozdravu se nejprve zdraví muž, poté žena. Chce-li Vietnamec při seznámení s důležitou osobou projeviti svoji úctu vůči ní, stiskne dotyčnému podávanou ruku a na okamžik ji podrží v dlaních obou svých rukou. Po úvodním pozdravu se obě strany věnují tématu zdraví a rodiny. Subtilní Vietnamci jsou často fascinováni mohutnými a leckdy i obézními Evropany. Vietnamci se často usmívají nebo nahlas smějí v situacích, kdy se cítí nejistí, nevědí „kudy kam“ nebo přesně nerozumí co po něm chceme, a často může dojít ke konfliktu. Vietnamští obchodníci si nechávají narůst na jednom nebo obou malíčcích dlouhý nehet, takto může okolí okamžitě dotyčného společensky zařadit. Výrazné jsou odlišnosti ve stolování Vietnamců a Čechů. Vietnamci dávají najevo hostiteli, že jim jídlo chutnalo tím, že zašpiní ubrus, tento zvyk souvisí tím, že ve Vietnamu se jí tyčinkami. Na závěr jídla bychom měli podle Vietnamských zvyků nechat trochu jídla v misce či na talíři, tím naznačíme, že jsme sytí. Mlaskání není akt proti společenské etice, ale pochvalou pro hostitele, případně kuchaře. Vietnamci nejsou zvyklí na některé potraviny, jedná se především o mléko a mléčné výrobky, které jim způsobují zažívací potíže. (Mülerová, 1998)

Soužití Vietnamců a Čechů

Od padesátých let dodnes nebyly vzájemné vztahy Čechů a Vietnamců příliš posíleny z jedné ani z druhé strany. Jedním z nejvýraznějších rysů vietnamské komunity je její uzavřenost, která je dána velkou odlišností našich kultur. Vietnamští občané u nás prožívají kulturní šok. Jejich nedostatečná jazyková příprava a z ní pramenící jazykové nedostatky jim neumožňují seznámit se hlouběji s Čechy. Oddělenost života Vietnamců a Čechů potom vede ke vzniku různých pověr a předsudků. Dalším faktorem, který upevňuje uzavřenost vietnamské komunity, je institut „zástupce“ fungující dodnes. Oficiálně za vietnamské občany na úradech jedná několik vietnamských zástupců. Důležitá je i politická situace, kdy vietnamská ambasáda kontrolovala chování vietnamských občanů v České republice. Zmíněné bariéry se odrážejí ve vzájemném soužití dodnes. V devadesátých letech se zaměření Vietnamců obrací směrem k obchodu, vznikají nové velkoobchody a tržnice. Vzhledem k prostředí, ze kterého k nám Vietnamci přijíždějí, jsou znát jejich obavy a nedůvěra k oficiálním institucím. (Kocourek, 2001)

Soužití Vietnamců a Čechů je vcelku bezproblémové, což je z velké části dáno už zmiňovanou uzavřeností vietnamské komunity. Česká majoritní společnost je však také dosti uzavřená a nejeví zájem o sbližování s vietnamskou komunitou. Češi oceňují zájem Viet-

namců o vzdělání, kladně hodnotí také jejich zájem o práci. Naopak jako negativum vidí Češi spjitost Vietnamců s trestnými činy, zejména hospodářského charakteru, jako podnikání bez živnostenského oprávnění, neplacení poplatků a daní, paděláním oficiálních značek atd. Vietnamci vidí jako negativum české společnosti přehnanou byrokracii a složitou administrativu spojenou s jednáním na úřadech a také kulturní odcizení.

Počet Vietnamců s povolením k trvalému pobytu není nijak alarmující, dokonce ani vietnamská komunita žijící v ČR není uznána jako národnostní menšina, ale díky Vietnamcům, kteří žijí na území České republiky nelegálně mohou někteří, zejména starší občané, pociťovat obavy v souvislosti s rychlým demografickým přírůstkem obyvatel v Asii. Tyto obavy mohou být spojeny se strachem o udržení Českého státu pro budoucí generace. Díky zaměření Vietnamců na obchodování má téměř každý Čech možnost se s Vietnamci denně potkávat. Podle mladších generací Vietnamců žijících u nás se vietnamská komunita stává přístupnější a otevřenější vůči majoritní společnosti. Jak je tedy možné zlepšit soužití Čechů a Vietnamců. Důležité je, aby se o zlepšení současného stavu zasloužili obě strany, jak vietnamská komunita tak majoritní česká společnost. Tohoto cíle lze dosáhnout prostřednictvím multikulturní výchovy a zapojením médií, jak českých tak vietnamských.

2.4 Ukrajinci v České republice

Historie a současný stav Ukrajinců v České republice

Podle výsledků sčítání lidu z roku 1991 se k ukrajinské národnosti přihlásilo celkem 8220 sčítaných osob tedy asi 0,1%. Ukrajinská národnostní menšina tedy pařila v ČR k početně malým skupinám. Jejich první migrační vlnu lze sledovat na přelomu 19. a 20. století. Jednalo se o haličské Ukrajince, kteří v rámci ekonomických migrací uvnitř Rakousko-Uherska přicházeli za prací zejména na Ostravsko. Přičleněním Podkarpatské Rusi k ČSR se otevřel kvalitativně nový zdroj migrace Ukrajinců. V demokratických podmínkách meziválečné ČSR se všestranně rozvíjel národnostní život Ukrajinců. Období druhé světové války a poté květen 1945 a únor 1948 jsou časové mezníky, které významným způsobem zasáhly do života Ukrajinců v českých zemích. Od května 1945 část Ukrajinců migrovala do americké okupační zóny Německa. Unikali tak před Rudou armádou, která zajišťovala odvezení příslušníků ukrajinské a ruské inteligence do SSSR a jejich následnou perzekuci. Po listopadu 1989 se nově otevřel prostor pro rozvoj národnostního života Ukrajinců v českých zemích. (Sulitka, 1998)

V roce 2000 byla ukrajinská migrační komunita - spolu se specifickou slovenskou migrační komunitou – V České republice zdaleka nejpočetnější. Z celkem 200 951 cizinců, kteří měli k 31. prosinci 2000 povolen pobyť na území České republiky, plných 25% (50 212) pocházelo z Ukrajiny (41 438 pobývalo s vízem k pobytu nad 90 dní – většinou klasičtí ekonomičtí migranti, 8 774 pobývalo se statutem trvalého pobytu, obecně vyjadřujícím proces sjednocování rodiny). Z cizinců vlastních ke stejnému datu živnostenská oprávnění tvořili Ukrajinci dokonce 35% (21 402) (povolání k zaměstnání mělo v daný okamžik 15 753 Ukrajinců. Tyto statistiky nepočítají s nelegální pracovní migrací, odhaduje se však, že počet ilegálních migrantů je v ČR zhruba stejný jako počet legálně zaregistrovaných. (Horáková a Macounová, 2001, s.89)

Přestože se Ukrajinci dnes vyskytují na celém území Česka, má k polovině roku 2000 absolutně největší zastoupení legálně pobývajících Ukrajinců Praha a středočeská oblast. Předpokládá se, že z hlediska ilegálních imigrantů pobývajících v Česku představují Ukrajinci pravděpodobně nejčetnější skupinu. (Drbohlav, 2001, s.89)

Současnou situaci Ukrajinců v ČR charakterizuje určitá dvojdomost. „Tradiční“ skupina Ukrajinců vybavených českým občanstvím je dnes reprezentována lidmi převážně vyššího věku, kteří žijí v Čechách v mnoha případech už řadu desetiletí. „Nová“ skupina Ukrajinců, kteří přicházejí do České republiky po roce 1989, má příznivější věkovou strukturu. Tito lidé v Česku pracují nebo podnikají, a většina z nich zatím nezískala české občanství, nebo o to ani neusiluje. Využívají povolení ke krátkému či dlouhodobému pobytu v České republice a snaží se zlepšit finanční situaci svou i svých rodin. Míra jejich organizovanosti je minimální. Ukrajinci přicházejí do České republiky převážně kvůli špatné hospodářské situaci na Ukrajině. Muži – asi 84% - z nichž více než dvě třetiny dosáhly středoškolského vzdělání, převažují nad ženami. Ukrajinci se uplatňují v odvětvích, jako je stavebnictví, potravinářský průmysl či lesnictví. Podle analýzy pouze necelá třetina jich v České republice pracuje ve stejném odvětví ekonomiky jako na Ukrajině. (Drbohlav, Janská, Šelepová, 2001)

Soužití Ukrajinců a Čechů

Hodnotový systém tradiční ukrajinské skupiny v ČR není díky dlouhodobému soužití s českým obyvatelstvem výrazně odlišný. Obecně je u Ukrajinců vyšší míra religiozity a národní hrdosti. Uvedená hrdost může přecházet až v určitou nekritičnost a idealizaci vlastního národního celku. Zvyky a tradice udržované tradiční skupinou souvisejí

s významnými církevními svátky východního obřadu a s výročními dny některých výrazných osobností národní minulosti. Soužití s českou majoritní společností nevykazovalo do nedávné doby příliš velké problémy. Čeští Ukrajinci si však tradičně stěžují na nedostatečnou míru pochopení českého obyvatelstva pro specifika ukrajinských dějin a ukrajinsko-ruských vztahů. S pobytem velkého počtu Ukrajinců u nás spojuje většina českého obyvatelstva nárůst kriminality a zmenšování pocitu bezpečí. Častý ilegální statut a vysoká vnitřní mobilita Ukrajinců v ČR brání systematickému „pozitivnímu“ ovlivňování určitých aspektů integrace ukrajinské komunity do české společnosti. (Zilynskyj, Kočík, 2001)

Soužití Čechů a Ukrajinců v České republice není výrazně konfliktní. Dá se říci, že Ukrajinci, kteří v České republice žijí již delší dobu se výrazně neodlišují od majoritní populace, tito lidé se začlenili do české společnosti a soužití s nimi je téměř bezproblémové. Skupina Ukrajinců, kteří přijíždějí do Česka za prací, a pobývají tady buď legálně či nelegálně je problematičtější. Tito Ukrajinci se tedy povětšinou nechtějí usadit v České republice a jde jim pouze o zlepšení jejich ekonomické situace. Většina z nich se tedy nesnaží zapojovat do dění ve společnosti, neusilují o osvojení českého jazyka ani se nesnaží o sdružování s ostatními Ukrajinci pracujícími v ČR. Povětšinou nemají téměř žádný volný čas, protože neustále pracují, a pokud nějaký volný čas mají, nesnaží se jej nějak smysluplně vyplňovat. V této rovině je soužití spíše jakousi nevšímavostí, kdy Ukrajinci neusilují o setkávání se s Čechy. Což může být často i z důvodu nelegálního pobytu.

Pokud si někteří Češi spojují Ukrajince s nadměrnou kriminalitou, je to způsobeno zejména vlivem médií. Média povětšinou informují v souvislosti s Ukrajinci pouze o trestných činech nebo o jiných negativních jevech. Pro většinu Čechů, kteří se nikdy s Ukrajinci neseťkali, se potom může stát pravdou předsudek, že každý ukrajinský občan je kriminálník, přičemž poměr spáchaných trestných činů Ukrajinci a Čechy je přibližně stejný. Možností jak zlepšit pohled majoritní společnosti na Ukrajince pracující v České republice je prostřednictvím médií, které by měli uvádět i pořady, které nám přiblíží ukrajinské pracovníky také z té lepší stránky.

2.5 Další národnostní menšiny v České republice

2.5.1 Slováci

Po zániku Československé federace a vzniku samostatné České republiky 1. ledna 1993 se Slováci žijící v českých zemích dostali do pozice národnostní menšiny. V českých zemích však již od vzniku Československé republiky v roce 1918 představují stabilní součást v demografické skladbě státu. Na přelomu let 1992-1993 došlo v České republice k rychlému konstituování celé řady slovenských národnostních organizací. V průběhu roku 1993 zahájili zástupci zhruba 10 slovenských organizací rozsáhlou diskusi o postavení Slováků jako národnostní menšiny v České republice. Jejím výsledkem bylo doporučení tří slovenských zástupců do poradního orgánu vlády – Rady pro národnosti vlády ČR, jednak postupná formulace národnostního programu v oblasti šíření a přijímání informací v mateřském jazyce, podmínek uchování a rozvoje národnostní kultury a možností vzdělávání v mateřském jazyce. (Sulitka, 1998)

2.5.2 Němci

Němci představovali původně v Československu 40% obyvatel. Z celkového počtu 3,5 milionu zbylo po odsunu Němců z ČSR asi 250 tisíc a jejich počet se dále zmenšoval. K nápravě došlo teprve v roce 1968 zákonnou úpravou o postavení národnostních menšin (zákon č. 144/68 Sb.). V roce 1969 byl ustanoven Kulturverband - čili Kulturní sdružení občanů ČSSR německé národnosti. Skutečný rozvoj německé menšiny však nastal až po roce 1989, kdy byl ustaven Landesversammlung der Deutschen (Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku) a v roce 1992 také první střediska česko-německého porozumění za finanční podpory vlády Spolkové republiky Německo. (Wolf, 2000)

2.5.3 Poláci

Oproti jiným národnostním menšinám v České republice vytvářejí Poláci výrazně koncentrované osídlení. Na historickém teritoriu Těšínského Slezska, podél státní hranice s Polskou republikou ve dvou stávajících okresech Frýdek-Místek a Karviná (žije zde celkem 75% polské populace v ČR). Vedle toho jsou rozptýleně usídlení v severočeské, východočeské a středočeské oblasti, zvláště pak v Praze. Po listopadu 1989 vznikla organizace Poláků Rada Poláků v ČSFR a v roce 1993 byl ustanoven Kongres Poláků v ČR jako

střešní organizace polských aktivit. Reprezentace polské národnostní menšiny klade hlavní důraz na oblast vzdělávání v mateřském jazyce, pěstování a rozvoj kulturních tradic, šíření a přijímání informací v mateřském jazyce, vlastních institucí apod. (Sulitka, 1998)

2.5.4 Maďaři

V současné době představují malou národnostní menšinu v ČR, čítající přibližně 20 tisíc lidí. V českých zemích patří Maďaři k novodobým alochtonním minoritám. Výraznější příliv Maďarů do českých zemí nastal až po druhé světové válce. Jejich největší část žije dnes v Praze a v některých průmyslových aglomeracích. V únoru 1990 byl založen v Praze Svaz Maďarů žijících v českých zemích. (Wolf, 2000)

2.5.5 Bulhaři

Příslušníci bulharské národnostní menšiny představují v národnostní skladbě České republiky malou skupinu. Při sčítání lidu v roce 1991 se k této národnosti v českých zemích přihlásilo celkem 3 487 osob, které žijí rozptýleně ve větších městech. (Sulitka, 1998)

2.5.6 Řekové

Patří v České republice k novým národnostním menšinám. Přišli k nám po řecké občanské válce v letech 1946-1949, většinou jako děti a mládež. Na sklonku 70. let začala výrazná vlna reemigrace do Řecka, ale i do Makedonie a Albánie. K řecké národnosti se u nás hlásilo v roce 1991 celkem 3379 osob. (Wolf, 2000)

2.5.7 Rusové

Podle sčítání lidu z roku 1991, kdy bylo samostatně vyhodnoceno přihlášení se k ruské národnosti, žilo v ČR 5 062 (0,1%) Rusů. Podle kvalifikovaných odhadů je tento počet poddimenzovaný a lze ho považovat pouze za orientační ukazatel. (Sulitka, 1998)

Nejméně zastoupeny jsou v České republice tyto národnostní menšiny: Charváti, Makedonci, Rusíni, Rakušané, Albánci, Afgánci, Mongolové, Bosňáci (imigranti z Bosny a Hercegoviny).

3 RASISMUS, XENOFOBIE A DISKRIMINACE

3.1 Rasismus

Existuje mnoho různých definic a vymezení pojmu rasismus, z nichž mnohé mají nevědecký obsah. Pokud budeme vycházet ze stroze vědeckého hlediska, můžeme pojem objasnit takto: Rasismus je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci nebo v agresivním chování, a to jak verbálním či fyzickým. Rasismus nelze ztotožňovat s vnímáním a uvědomováním si specifických vlastností své vlastní skupiny a odlišností ve vlastnostech jiných rasových skupin. Toto historicky dlouhodobé vnímání rasových odlišností vedlo k vytvoření poměrně stabilních sociálněpsychologických stereotypů a postojů. Je to přirozený, a nikoli pouze negativní jev. (Průcha, 2004)

Slovo rasismus nemá dlouhou historii. Na rozdíl od slova rasa, které je známé již od konce 17. století, pronikl rasismus do běžného jazyka až ve třicátých letech 20. století. Ve starších slovnících z 19. století můžeme najít jen různé tvary slova rasa – „rasový“, „rasová nenávisť“. (Machalová, 2001)

Velký sociologický slovník definuje rasismus jako reakční, nevědeckou teorii, hlásající xenofobii, nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiné rasy nebo etnika, který může nabýt fanatických podob a může přerůst v ideologii, ale i v systematický teror. (Velký sociologický slovník, sv.2, 1996, s.908-910)

Podstata rasismu tkví v určité nerovnosti člověka k člověku. Rodí se z nedostatku tolerance, pochopení a porozumění. Základem rasových teorií a rasistických doktrín je zpravidla teze o fyzické a psychické nerovnosti, nerovnocennosti lidských ras, případně o závislosti dějin lidské společnosti a kultury na rozdílech mezi rasami a národy. V historii měl rasismus ospravedlnit jednání otrokářů a vládců vůbec. Rasismus tak poskytoval právo k utlačování jedněch druhými. Rasismus byl také teoretickou základnou k násilnému ovládnutí jedněch národů a států druhými. Nejnebezpečnější rasové teorie a projevy rasismu se objevily v podobě agresivních ideologií na konci 19. a 20. století v Itálii, v Německu, v Japonsku a v Jihoafrické republice. (Wolf, 2000)

Česká společnost a rasismus

Rasismus projevuje v poslední dekádě opět svou odolnost. Složitost transformace společenského systému postsocialistických zemí se stává vhodnou půdou pro opětovné oživení tradičních idejí o jednotném a silném národním státu. Současná transformace české společnosti není výjimkou. Česká společnost je také konfrontována s různými projevy rasismu. Terčem rasistických útoků jsou v české republice především Romové a cizinci s tmavší barvou pleti. Rasismus se stal aktuálním problémem a námětem různých akcí, konferencí, publikací apod. Objevují se programy a projekty zaměřené na eliminaci rasismu a řešení zejména romské problematiky. (Machalová, 2001)

Jak je uvedeno v kapitole 2.1.1 Etnické klima české společnosti, česká společnost je xenofobní a uzavřená. Nelze samozřejmě tuto skutečnost zobecnit na celou českou populaci, ale myslím si, že velká část Čechů pocítuje určitý strach či obavu z cizinců, migrantů a příslušníků některých národnostních menšin v ČR. Tato obava se potom může projevovat v určitých formách rasismu či rasové diskriminace. V české společnosti můžeme rozpoznat projevy rasismu, jako spíše nevyhraněného a latentního postoje vůči některým národnostním menšinám, jako například vůči Romům či Vietnamcům. V české republice však existují i seskupení lidí, které veřejně propagují rasismus a rasovou nenávisť, jako např. pravicoví extrémisté, jejich jednání je potom předmětem právní regulace a mohou být za něj trestně stíháni, podle platných zákonů o rasové diskriminaci a rasovém násilí.

3.2 Xenofobie

Xenofobie je negativní postoj vůči jiným, skutečně nebo domněle odlišným lidem, spojený s nedůvěrou, strachem pocitem ohrožení plynoucím z vědomí jejich existence či přítomnosti, a často agresivním chováním vůči nim. Ačkoli je xenofobie všeobecně rozšířena, není jediným projevem chování vůči cizincům. Celosvětově je rozšířena i pohostinnost vůči cizím. Xenofobie a pohostinnost nejsou v rozporu: cizí jednotlivec většinou nepředstavuje pro skupinu ohrožení, cizí skupina zpravidla ano. Xenofobie působí jako logický doplněk etnocentrismu, ale není vázán výhradně na etnicitu. Xenofobní mohou být vůči sobě navzájem například obyvatelé sousedních vesnic nebo lidé v rámci jednoho etnika. Xenofobii tedy umožňuje existence etnocentrismu. Z druhé strany etnocentrismus poskytuje základ pro masovou účast v politických hnutích, jako je nacionalismus, a xenofobie je jejich hnací silou. (Tesař, 2007)

Podle další definice je xenofobie strach z toho, kdo přichází z ciziny, z cizího prostředí, mimo vlastní sociální útvar. Xenofobie je spojena se silným heterostereotypem (způsob posuzování jiných na základě tradice své etnické či národnostní skupiny) a autostereotypem (způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny). Xenofobie je základem různých nenávistných ideologií, jako je rasismus, nacionalismus, šovinismus (krajní, vyhrocený, nenávistný nacionalismus), fašismus apod. Xenofobie je nejníže položenou základnou problémů minorit a jejich napětí vůči většinové společnosti, pramení z ní pronásledování cizinců. Xenofobie vzrůstá, když se sociální útvary ocitají v sociální, ekonomické či politické krizi nebo v situaci velkých změn. (Frištenská, 1998)

Přístup české společnosti k imigraci a usídlování cizinců

Česká veřejnost odmítá především ty cizince, kteří nám ekonomicky nic nepřinášejí a zároveň jsou kulturně a etnicky odlišní. Tento postoj se projevuje v postojích k imigrantům a české imigrační politice. Česká společnost žije v pocitu přetížení přílivem cizinců a imigrantů a přílišné otevřenosti země vůči migraci. Přitom jde v principu o etnické a xenofobní postoje než o fakticky podložený a zdůvodněný názor, protože drtivá většina dospělých nemá o počtech imigrantů vůbec žádnou představu. V celkovém pohledu na cizince je určující rozpor mezi pocity ohrožení, destabilizace a narušení českých poměrů a pragmatickým přístupem k cizincům, jejichž pobyt je v podstatě obchod, avšak jen takový, jaký potřebujeme. Xenofobní pocity povzbuzují zájem na represí, restrikci a maximální uzavřenosti České republiky. (Gabal, 1999)

3.3 Diskriminace

Rasová diskriminace znamená uplatňování rasistických postojů ve sféře vzdělávání, uplatnění na trhu práce nebo v jiných sférách života společnosti. Je to situace, kdy příslušníci určité rasy, představující obvykle menšinu v celkové populaci země, jsou znevýhodňováni ve srovnání s příslušníky většinové skupiny populace. (Průcha, 2004)

Definice podle Evropské unie, uvedená ve směrnici rady 2000/43/EC ze dne 29. června 2000: K přímé diskriminaci dojde tehdy, když bude s jednou osobou zacházeno méně příznivě, než je, bylo nebo by bylo zacházeno s jinou osobou ve srovnatelné situaci z důvodu rasového nebo etnického původu. K nepřímé diskriminaci dojde tehdy, když by zdánlivě neutrální ustanovení, kritérium nebo postup určitým způsobem znevýhodnil osoby určitého rasového nebo etnického původu v porovnání s jinými osobami, pokud není dané ustanov-

vení, kritérium nebo postup objektivně opodstatněn legitimním cílem a prostředky pro dosažení tohoto cíle jsou patřičné a potřebné. Tato směrnice zatím není pro ČR bezprostředně závazná, má však vliv vzhledem k závazku ČR harmonizovat právní řád a uvést ustanovení do praxe do tří let od jejího vyhlášení, do roku 2003. (Tomášková, 2001)

Rasová diskriminace je v obecné rovině procesem odlišování a vnímání rozdílů a důležité jsou také výsledky tohoto procesu. Jedná se zejména o neoprávněné rozlišování jedinců nebo skupin na základě jejich příslušnosti k určité biologické (rasové) či sociální kategorii a zvýhodňování jedněch oproti druhým. Rasová diskriminace zahrnuje dva druhy chování: diskriminaci úmyslnou (vědomou) a diskriminaci strukturální. Obsahem úmyslné diskriminace je úmyslné chování, směřující k jednotlivému příslušníku diskriminované skupiny s konkrétním obsahem. V druhém případě je diskriminace vlastností určitých systémů a procedur, které aniž by chtěli diskriminovat jsou pro určitou handicapovanou skupinu obtížně dostupné, protože nepočítají s jejími odlišnostmi a možnostmi. (Frištenská, 1998)

V české společnosti se setkáváme s problematikou diskriminace běžně. Nemusí přitom jít pouze o diskriminaci rasovou. Diskriminování lidí kvůli jejich barvě pleti nebo kvůli jejich národnosti považují za jev, který by se ve vyspělé demokratické společnosti neměl vyskytovat. Na druhou stranu jsou v naší české společnosti některé předsudky a stereotypy natolik vžitě, že je těžké smýšlet o lidech zcela objektivně. Pokud jde o diskriminaci při výběru zaměstnanců, měli bychom si uvědomit, že každý člověk je individualita, a tím, že daného uchazeče o zaměstnání odmítneme, aniž bychom se přesvědčili o jeho kvalitách a schopnostech, můžeme přijít o schopného pracovníka. Na druhou stranu ani pozitivní diskriminace, tedy upřednostňování daného člověka kvůli jeho národnosti, není tou správnou cestou. Myslím si, že na tom, abychom se naučili nepřemýšlet diskriminačně, musí česká společnost ještě hodně zapracovat.

3.4 Stereotypy a předsudky

„Stereotyp“ a „předsudek“ patří k základním pojmům v interkulturní psychologii. Tyto pojmy odrážejí reálnou situaci v lidské společnosti, kde se příslušné jevy vyskytují ve velkém počtu ve vztazích mezi etniky, národy, rasami a kulturami. Stereotypy a předsudky mají stejnou psychologickou podstatu: Jsou to představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaujímají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy).

Stereotypy a předsudky mají silný emocionální náboj, zatímco racionální obsah v nich může být potlačen. (Průcha, 2004)

„Stereotypy jsou mínění o třídách individuů, skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovitými způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují, nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí.“ (Nakonečný, 1997, s.223)

„Předsudek je předpojatý názor nebo postoj vůči osobám nebo věcem. Ukázalo se, že takové předpojaté soudy se přejímají od primární skupiny (většinou od rodiny) a utvrzují se podle průběhu věštby, která se sama vyplní: Kdo vystupuje vůči černochům a Židům pln odmítavých předsudků, bude s nimi asi většinou mít prožitky, jež se budou zdát jeho předsudek potvrzovat. K tomu předsudky poskytují možnost přesunout agresi, která nemůže směřovat k faktickým příčinám frustrace, na bezbranný objekt.“ (Schmidbauer, 1994, s.121)

Předsudky vyplývají z hodnotových vzorců chování, tradic, zkušeností, informací a ze sociální percepce. Vede nás k takovým závěrům a interpretacím, které jsou akceptovány, jako pravdivé bez jakýchkoli důkazů. Předsudky jsou pouze generalizované informace a představy. Generalizace nám dnes ve složitém světě plném dějů a informací často pomáhá, ale začne vadit když hodnotíme pouze na základě jednoho rysu – například barvy kůže. Předsudky a stereotypy mohou vystavět vysokou bariéru mezi jedinci žijícími vedle sebe. (Šišková a kol., 2001)

„Etnické stereotypy, tedy představy a hodnotící postoje o vlastním etniku či o jiných, jsou jedním z projevů etnocentrismu. Ten přispívá k formování a udržování kolektivní identity, kterou v tomto případě nazýváme identitou etnickou. Autostereotypy a heterostereotypy se navzájem podmiňují. Obraz o sobě samém vytváříme porovnáním sebe sama s jinými. Téměř každý negativní heterostereotyp je současně myšlen jako pozitivní autostereotyp. Je zřejmé, že při sledování etnických stereotypů nejde o jejich pravdivost či nepravdivost. V první řadě nás totiž musí zajímat jejich nositel, protože především o něm a jeho emocionálním obrazu světa a sebe sama stereotypy vypovídají.“ (Uhlíková, 2001, s.49-50)

Jak tedy bojovat proti předsudkům a stereotypům v české společnosti je zřejmé. Musíme se snažit o kvalitní informovanost v souvislosti s národnostními menšinami, které pobývají na našem území. Musíme se také snažit o diskuse, debaty a o vzájemný dialog mezi jednot-

livými stranami. Měli bychom se také naučit nespokojit se s tím co je jednoduché - generalizovat, ale snažit se vždy si utvořit na věc vlastní objektivní názor.

4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

4.1 Co je multikulturní výchova

Pojem multikulturní výchova se rozšířil především v anglicky hovořících oblastech a přejala ho i mezinárodní organizace, například UNESCO. Téměř za synonymum můžeme považovat slovo interkulturní výchova. Podle českého Pedagogického slovníku termín multikulturní výchova vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než vlastní. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, ras apod. (Čermáková, Rabiňáková, Stöhrová a kol., 2000)

Další definice multikulturní výchovy uvádí, že: „interkulturní výchova a vzdělávání přispívají k vytváření respektujících vztahů mezi různými kulturami, aby bylo možno vyhnout se negativním událostem, ke kterým dochází v multikulturních společnostech – jako např. odmítání menšinové skupiny (rasismus, xenofobie), asimilace, akulturace, ztráta kulturních hodnot, ztráta individuální identity, opovrhování vlastní kulturou, násilná integrace a adaptace. Interkulturní vzdělávání vede studenty k respektování neustále rostoucí kulturní rozmanitosti a otevírá cestu různým způsobům života, myšlení a chápání světa.“ (Buryánek a kol., 2002, s.13 In Hladík, 2006, s.25)

Multikulturní výchova nemůže být chápána pouze jako záležitost projektů, programů a praktických aktivit, avšak musí být založena na vědeckých teoriích a na nálezech vědeckého výzkumu. Ty musejí objasňovat a pomáhat řešit problémy realizace multikulturní výchovy. Praxe multikulturní výchovy tedy musí být zakládána na určitých vědeckých teoriích. Teorie jež jsou relevantní pro multikulturní výchovu jsou čerpány zejména z těchto disciplín: Etnologie, kulturní antropologie, sociologie (etnosociologie), etnolingvistika, historická věda a interkulturní psychologie (u nás zatím ještě téměř nevyužívaný zdroj). (Průcha, 2004)

Jak tedy postupovat při výchově k toleranci a rasové snášenlivosti? Vést jedince k ujasňování vlastních postojů vůči jiným národnostem a rasám. Podpořit pozitivní postoje a učit jedince porozumět negativním postojům a hledat kořeny jejich vzniku. Informovat o etniku, které veřejnost zajímá nebo ke kterému má nejproblematictější vztah. Pořádat různé besedy, přednášky či semináře jak pro veřejnost tak pro žáky a učitele na školách. (Široňová, 1998)

4.2 Situace multikulturní výchovy v České republice

„Nutnost záměrné přípravy dětí na zvládnání nároků sociálních vztahů je již přijatým faktem. Dnešní člověk vstupuje ve svém profesním a soukromém životě do velkého množství vztahů, často s příslušníky jiných národů. Právě připravenost dětí zvládat sociální vztahy v různých úrovních neagresivní cestou představuje základ dalšího rozvoje naší civilizace, který bychom si dovolili charakterizovat jako rozvoj udržitelný.“ (Čermáková, Rabiňáková, Stöhrová a kol., 2000, s.9)

V této fázi globálního sjednocování je nutné zejména posilovat vzájemné poznávání, chápání a respektování odlišností. To je také prvořadý úkol pro školu, jejíž výchovně-vzdělávací práce by měla tyto naléhavé výzvy akceptovat a zajišťovat. To by se mělo plně odrazit v zásadních školních dokumentech a směrnících. Celoevropská (i celosvětová) koordinující supervize by se měla týkat také otázek kurikula a metodických materiálů, zejména učebnic, v nichž dosud mnohdy přetrvávají překonané postoje. Při multikulturní výuce je třeba též překonávat jednostranně převládající frontální vyučování a více se zaměřit na individuální přístup a kooperaci žáků. Je žádoucí zařazovat do výuky skupinovou výuku. Moderní výuka nabízí mnoho dalších možností, jak poznávat cizí kultury a jak překonávat bariéry. Jde o poznání zprostředkované rozhlasem, televizí či internetem. (Maňák, 2004)

Situace u nás pokud jde o uvědomování si významnosti multikulturní výchovy není špatná a kdybychom mohli spočítat všechny realizované akce, projekty a programy týkající se multikulturní výchovy v České republice, byli bychom asi překvapeni jejich vysokým počtem. Ovšem situace se už nejeví tak zdařilá, když se na záležitost podíváme z hlediska pragmatického: Jaké jsou efekty multikulturní výchovy ve školách? O tom bohužel nemáme skoro žádné informace a nevíme tudíž zda je dosahováno žádoucích výsledků na straně žáků a studentů. Vyvstává tedy potřeba objasnit na základě vědeckého výzkumu tyto nejasnosti a pochybnosti: Zda je učivo multikulturní výchovy v edukaci reálně prováděno a osvojováno žáky. Zda učitel v rámci multikulturní výchovy prezentuje žákům „oficiální“ postoje a hodnoty nebo se od nich distancuje, zda s žáky polemizuje, nebo se je snaží přesvědčit či zůstává neutrální. (Průcha, 2004)

Multikulturní výchova je zařazována do vzdělávacích plánů všech základních škol v České republice jako tzv. průřezové téma. Každá škola musí sama rozhodnout, jak téma multikulturní výchovy začlenit do svých vzdělávacích plánů. Nejčastěji jsou témata multikultur-

ní výchovy integrovány v jednotlivých vyučujících předmětech, a to převážně v těch, které jsou společenskovedně zaměřeny. Dále může škola organizovat různé celoškolské projekty zaměřené na konkrétní aspekty života v multikulturní společnosti, na poznávání různých národností apod.

Značný vliv na to, jaký bude přínos multikulturní výchovy na školách pro konkrétní žáky, má klima školy i třídy, kompetence a aktivita pedagoga, ale i přístupnost jednotlivých žáků. Významný vliv na úspěšnost multikulturní výchovy v plnění stanovených cílů má také celkové naladění společnosti a jistě i postoje k problematice multikulturní společnosti, které si žáci přinášejí z domova. Pokud je výchova v rodině plná předsudků a xenofobních názorů, potom pedagog nemá příliš velké šance, že se mu podaří, aby se žák od těchto stereotypů oprostil. To samé platí o celkovém naladění společnosti a o postojích veřejnosti k realitě multikulturality. Uzavřenost a značné xenofobní postoje české veřejnosti jsou překážkou pro plnění cílů, které si multikulturní výchova stanovuje. Tato skutečnost se jeví jako začarovaný kruh. Bude tedy nutné vynaložit velké úsilí, aby se povedlo přetvořit českou společnost na tolerantnější a otevřenější vůči jiným kulturám a národnostem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 POSTOJE MAJORITNÍ SPOLEČNOSTI VŮČI PŘÍSLUŠNÍKŮM NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN VE ZLÍNSKÉM KRAJI

V následujícím textu se budu zabývat praktickou částí své bakalářské práce, to znamená svým kvantitativním výzkumem zaměřeným na zjišťování postojů majoritní společnosti vůči příslušníkům národnostních menšin. Konkrétně se budu zabývat výzkumným cílem, výzkumným problémem, druhem výzkumu, výzkumným vzorkem, výzkumnými metodami, způsobem vyhodnocení, výsledky výzkumu a shrnutím výzkumu. Svůj výzkum jsem realizovala ve Zlínském kraji.

Protože budu ve svém výzkumu zkoumat postoje, nejprve bych chtěla definovat tento pojem. Podle první definice: „Postoj označuje orientaci myšlení, naše hluboké sklony a náš vlastní vztah k určitým hodnotám. Pro všechny postoje je charakteristické, že jde vždy o souhrn osobních reakcí na určitý předmět, např. na osobu, myšlenku, věc atd. Postoje můžeme uspořádat na stupnicích a také je můžeme měřit.“ (Sillamy, 2001, s. 155)

Další autor se zabývá vznikem postojů: Postoje vznikají na základě zkušenosti, postupem času se diferencují a specifikují. Obsahově jsou určovány socializačním procesem a osobnostními faktory každého subjektu. Nejsou to tedy vrozené dispozice, ale zkušenostmi získané tendence. Jsou relativně stálé a relativně nezávislé na momentálních psychofyzických stavech a motivech individua, nejsou ovšem strnulé a neměnné. (Geist, 2000)

5.1 Výzkumný cíl

Mým cílem je prostřednictvím výzkumu zjistit postoje vybraných jedinců na život v české společnosti, která se pozvolna přetváří ve společnost multikulturní. Chci zjistit jejich postoje ke třem, podle mého názoru, nejdiskutovanějším národnostním menšinám žijícím v české společnosti. Jsou to Romové, Ukrajinci a Vietnamci.

5.2 Výzkumný problém

Jaké jsou postoje vybraných jedinců vůči romské, vietnamské a ukrajinské národnostní menšině a jaké jsou jejich postoje k soužití majoritní společnosti a příslušníků těchto národnostních menšin? Jednotlivé výzkumné otázky:

Jaké je soužití Čechů a příslušníků vybraných národnostních menšin?

Jaká je česká společnost vůči vybraným národnostním menšinám?

Jak vnímají respondenti příslušníky vybraných národnostních menšin?

5.3 Druh výzkumu

Zvolila jsem si kvantitativní výzkum, protože se nechci danou problematikou zabývat do hloubky, nechci pátrat po příčinách, ale chci zjistit jaké jsou postoje většího množství respondentů ke zkoumané problematice.

5.4 Výzkumný vzorek

Zvolila jsem si tedy kvantitativní výzkum, ale s ohledem na to, že jsem si jako základní soubor zvolila dospělou populaci ve Zlínském kraji, svůj výběrový soubor nebudu vybírat náhodně, nýbrž půjde o výběr dostupný.

Dostupný (příležitostný) výběr znamená, že do výběrového souboru jsou vybrány osoby, které jsou dostupné a jsou ochotny daný dotazník vyplnit. Tento vzorek postrádá rysy reprezentativnosti, závěry nelze tedy zobecňovat. Výsledky budou platné pouze pro výběrový soubor. Budu vybírat osoby starší osmnácti let. Přičemž se budu snažit, aby byla ve výběrovém souboru zhruba polovina žen a polovina mužů.

5.5 Výzkumné metody

Jako výzkumnou metodu jsem použila pro svůj výzkumný záměr metodu bipolárních škál. Tato metoda se dá využít právě ke zjišťování postojů. Na jedné straně škály je vždy určitá vlastnost a na opačné straně škály je potom vlastnost zcela protikladná. Tyto pojmy by neměli mít pokud možno stejné základové slovo. Mezi těmito dvěma protikladnými pojmy je sedmibodová škála.

Nad tabulkou je vždy uvedena nedokončená věta, výrok či určitý subjekt nebo skupina subjektů, které daný respondent hodnotí právě pomocí zaznamenání svého názoru na sedmibodové škále. Na každé škále označí vždy jen jedno pole, které je nejbližší jeho názoru na danou problematiku. Pojmy jsou uspořádány tak, že na levé straně jsou vždy pozitivní a na pravé straně potom pojmy negativní.

5.6 Způsob vyhodnocení

Celkem jsem sesbírala sto škálových dotazníků. Nejprve vyhodnotím všechny sesbírané škály obecně. Nebudu tedy přihlížet ani k věku, pohlaví ani ke vzdělání respondentů. Budu postupovat tak, že u každého řádku škály sečtu, kolik respondentů zaznačilo kolonku 1, kolik kolonku 2 atd. Potom vyhodnotím, kterou kolonku zaznačilo nejvíce respondentů a tento zcela obecný výsledek graficky zaznačím. Poté se zaměřím na jednotlivé skupiny respondentů podle stanovených kritérií: podle věku, podle pohlaví a podle vzdělání. Postupovat budu stejně jako v prvním případě. Tyto výsledky u jednotlivých skupin opět zprůměruji a vyhodnotím graficky. Jednotlivé skupiny potom budu moci porovnávat. Například rozdílnosti v postojích mužů a žen, postoje podle věku či dosaženého vzdělání. poznatek

5.7 Výsledky výzkumu

5.7.1 Celkový výsledek

Nejprve jsem vyhodnocovala všechny škály bez toho, abych přihlížela k některému z uvedených kritérií (věk, pohlaví, vzdělání). Jde tedy o zcela obecný graf. Na tomto grafu je patrné, že respondenti pohlížejí na každou z uvedených menšin rozdílně. V první tabulce grafu č.1 můžeme vidět, že soužití Čechů a Vietnamců je podle respondentů hodnoceno v lepší polovině škály, tedy jako vcelku bezproblémové. Soužití Čechů a Ukrajinců je podle mých respondentů přesně v polovině škály. Lze tedy říci, že respondenti vidí určité problémy v soužití s Ukrajinci, ale tyto problémy se jim nezdají být zcela zásadní. soužití Čechů s Romy. Jako spíše problematické je hodnoceno soužití Čechů s Romy.

Podle druhé tabulky grafu č.1 je česká společnost celkem ochotná pomáhat a řešit problémy s Vietnamci a Ukrajinci, o něco méně je potom podle mých respondentů ochotna vůči Romům. Hodně předsudků má česká společnost vůči Vietnamcům. O něco více předsudků má potom česká společnost vůči Ukrajincům a nejvíce trpí česká společnost předsudky vůči Romům. Z této tabulky také vyplývá, že podle mých respondentů je česká společnost nejlépe informovaná o Romech, dále pak o Vietnamcích a nejméně je informovaná o Ukrajincích.

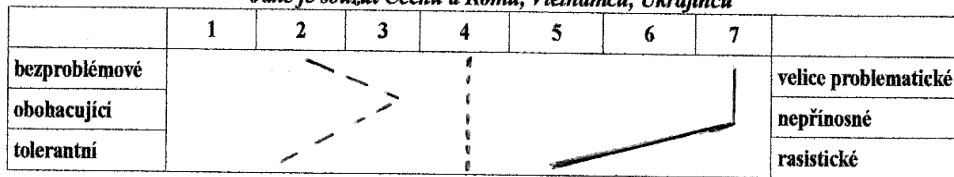
V třetí tabulce grafu č.1 jsem zjišťovala, jak moji respondenti vnímají občany jednotlivých národnostních menšin. Postoje vůči vietnamským občanům se pohybují opět v lepší polovině škály. Moji respondenti vnímají Vietnamce jako pracovité; spíše milé, plaché, tole-

rantní, nekradoucí; vcelku ochotné pomáhat, tvárné, moderní, vzdělané; a částečně také jako umělecky založené. Postoje vůči Ukrajincům se také pohybují v lepší polovině škály. Respondenti vnímají Ukrajince především jako pracovité; vcelku také jako tvárné a vzdělané; částečně jako milé, ochotné pomáhat, tvárné, moderní, tolerantní, umělecky založené a nekradoucí. Postoje vůči Romům se pohybují v horší polovině škály, kdy jsou Romové vnímání jako sobečtí, hluční, nepřizpůsobiví, zlodějští, nemající zájem o práci; spíše nevzdělaní; vcelku tradiční; zhruba z poloviny milí a nejkladněji je hodnoceno umělecké založení Romů.

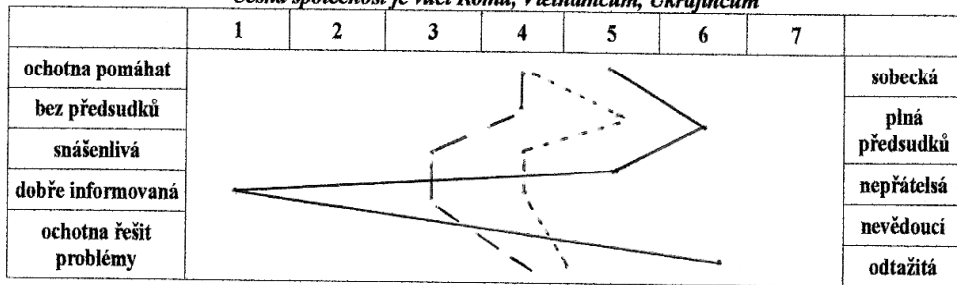
ROMOVÉ _____ VIETNAMCI — — — UKRAJINCI -----

CELKOVĚ:

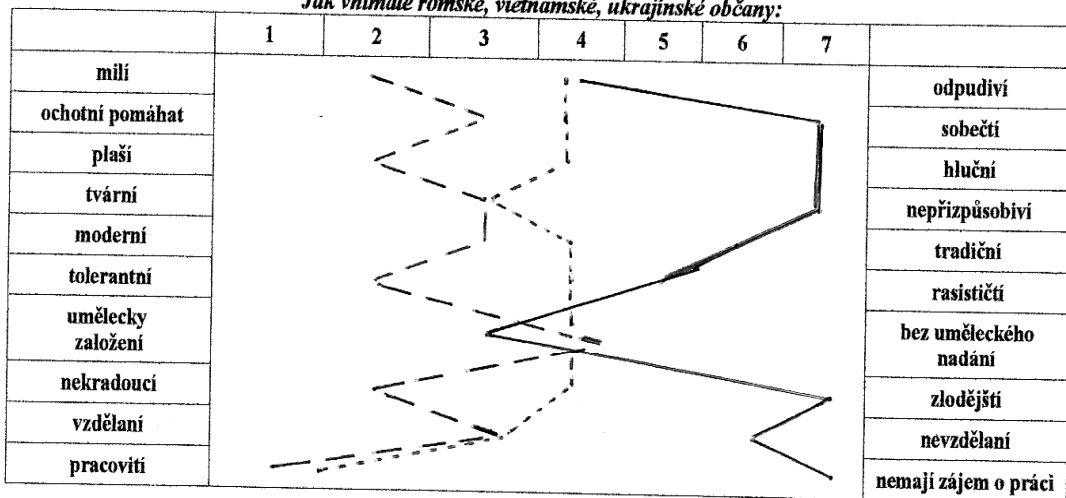
Jaké je soužití Čechů a Romů, Vietnamců, Ukrajinců

Česká společnost je vůči Romů, Vietnamcům, Ukrajincům

Jak vnímáte romské, vietnamské, ukrajinské občany:

graf č.1

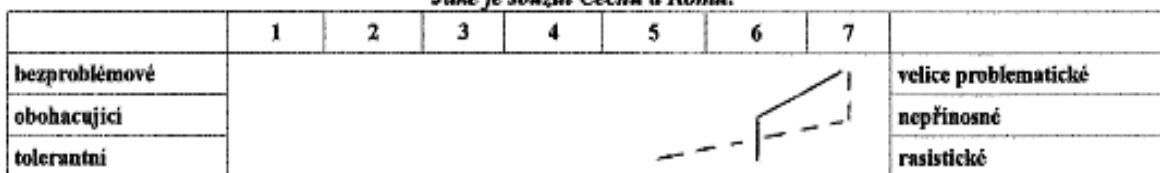
5.7.2 Výsledky výzkumu v závislosti na pohlaví

Ze sesbíraných škál jsem obdržela 53 škál od žen a 47 škál od mužů. V grafu č.2, 3 a 4 můžeme vidět rozdíly v postojích mužů a žen vůči jednotlivým národnostním menšinám. Ve všech třech grafech je zřetelné, že postoje mužů a žen se odlišují. Pokud se podíváme na graf č. 2 zjišťující postoje k Romům, tak v první tabulce můžeme vidět, že soužití Čechů a Romů je podle žen i mužů spíše problematické a nepřínosné. Podle mužů je potom soužití o něco tolerantnější než podle žen. Podle mužů je česká společnost vůči Romům spíše sobecká a plná předsudků, přičemž ženy vidí tuto skutečnost o trochu lépe. Ve vnímání romských občanů se postoje mužů a žen odlišují výrazněji ve dvou položkách, kdy ženy vidí Romy jako z poloviny milé a nemající zájem o práci, zatímco muži je vidí jako

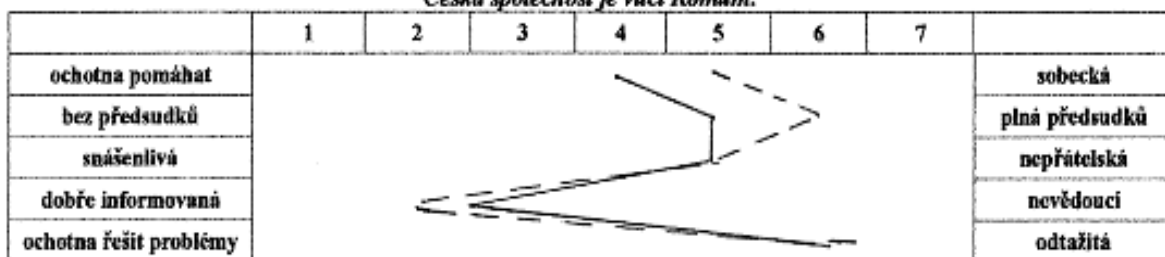
ŽENY _____	MUŽI — — —
------------	------------

spíše odpudivé a téměř nemající zájem o práci.

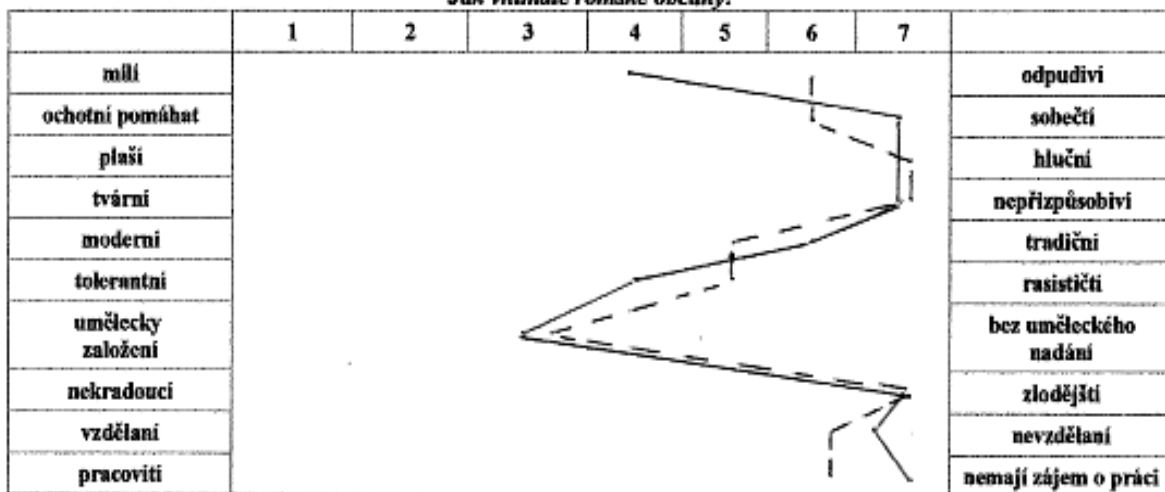
Jaké je soužití Čechů a Romů:

Česká společnost je vůči Romům:

Jak vnímáte romské občany:

graf

VIETNAMCI:

Jaké je soužití Čechů a Vietnamců:

	1	2	3	4	5	6	7	
bezproblémové								velice problematické
obohacující								velice nepřátelské
tolerantní								rasistické

Česká společnost je vůči Vietnamcům:

	1	2	3	4	5	6	7	
ochotna pomáhat								sobecká
bez předsudků								plná předsudků
snášenlivá								nepřátelská
dobře informovaná								nevědoucí
ochotna řešit problémy								odtažitá

Jak vnímáte vietnamské občany:

	1	2	3	4	5	6	7	
milí								odpudiví
ochotní pomáhat								sobečtí
plaší								hluční
tvární								nepřizpůsobiví
moderní								tradiční
tolerantní								rasističtí
umělecky založení								bez uměleckého nadání
nekradoucí								zlodějští
vzdělání								nevzdělání
pracovití								nemají zájem o práci

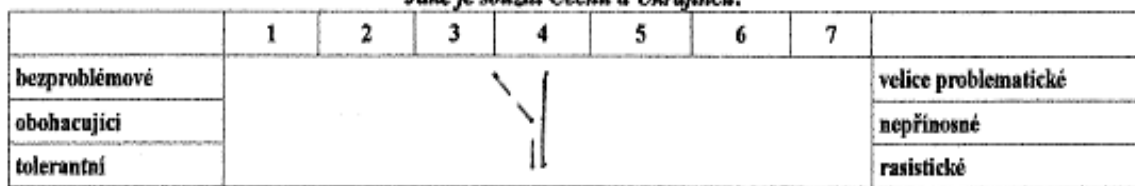
graf

č.3

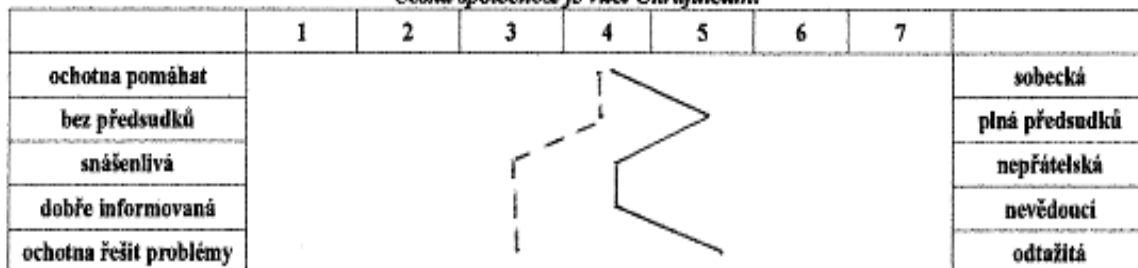
Rozdílnosti v postojích mužů a žen k Vietnamcům jsou patrné především v první tabulce grafu č.3. Tato tabulka zjišťovala jaké je soužití Čechů a Vietnamců. Muži vnímají toto soužití jako téměř bezproblémové, obohacující a tolerantní. Zatímco ženy ho vnímají jako o něco problematictější a rasističtější. V tom jaká je česká společnost vůči Vietnamcům se muži i ženy shodují. Ve vnímání vietnamských občanů jsou určité rozdílnosti, a to v prvních čtyřech položkách, kdy muži vidí Vietnamce jako milé, zatímco ženy jako o trochu méně milé a více plaché.

UKRAJINCI:

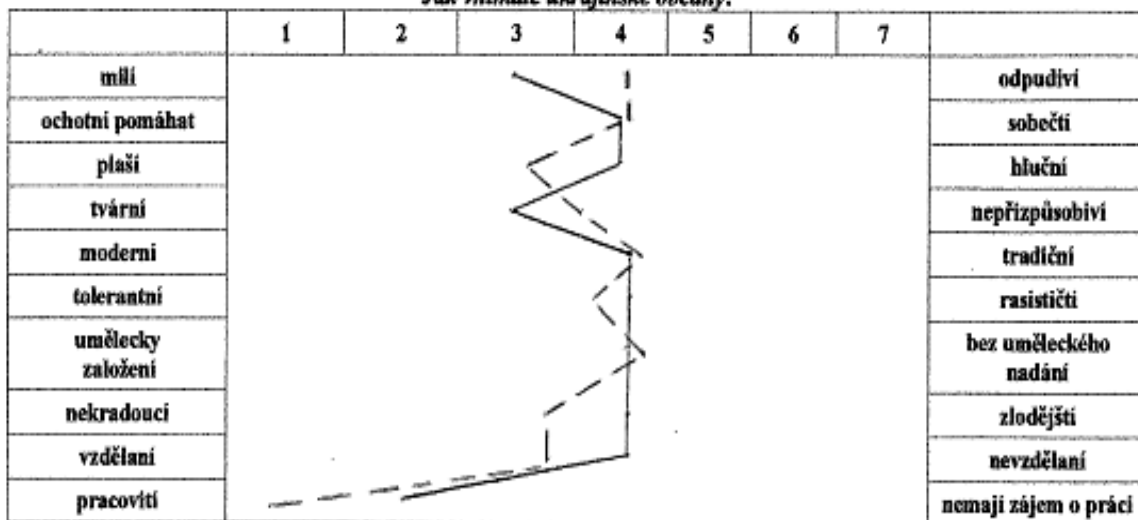
Jaké je soužití Čechů a Ukrajinců:

Česká společnost je vůči Ukrajincům:

Jak vnímáte ukrajinské občany:

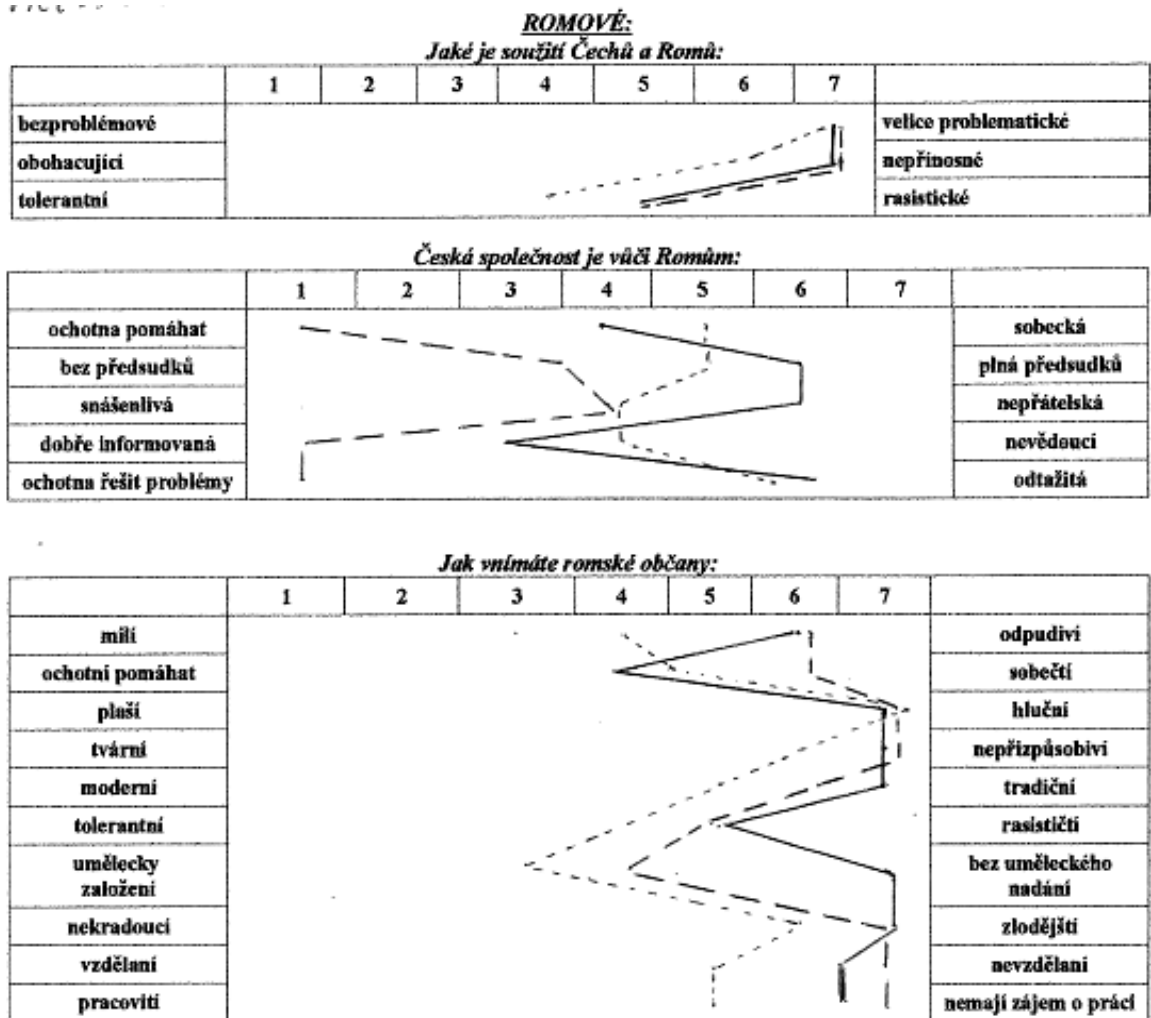

graf

Postoje mužů a žen k Ukrajinské menšiny jsou poněkud odlišné. V první tabulce grafu č.4 se tato odlišnost projevuje tak, že muži chápou soužití Ukrajinců a Čechů jako o trochu méně problematické než ženy. V tom jaká je česká společnost vůči Ukrajincům se odlišnost projevuje u mužů, kteří vnímají méně předsudků v české společnosti a českou společnost vnímají jako snášenlivější, lépe informovanou a ochotnější řešit problémy než ženy. Ve vnímání ukrajinských občanů chápou muži Ukrajince jako vzdělanější a pracovi-

5.7.3 Výsledky výzkumu v závislosti na věku

18 – 25 let _____ 25 – 45 let — — — 45 a více let -----

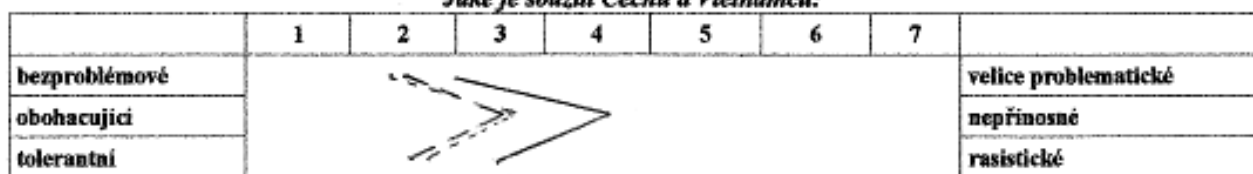

graf

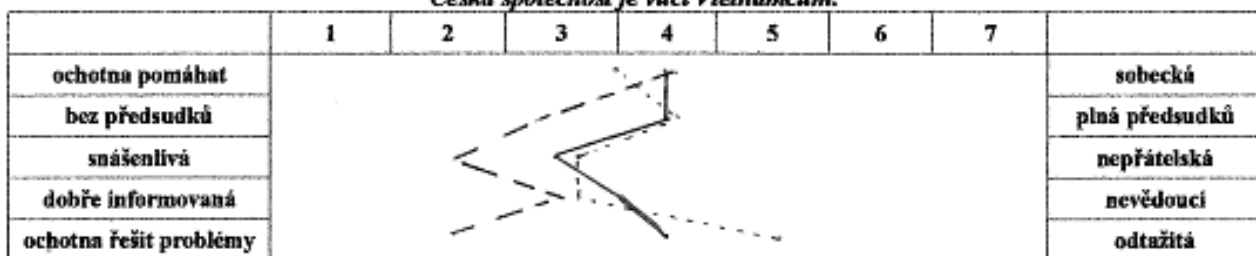
Pokud budu porovnávat postoje mých respondentů k Romům podle věku zjistím, že se také značně odlišují. Soužití Čechů a Romů je nejméně problematické a částečně i tolerantní podle respondentů starších 45 let. Česká společnost je vůči Romům nejochotnější a částečně i bez předsudků podle respondentů od 25 do 45 let. Nejvíce předsudků vidí v české společnosti respondenti od 18 do 25 let. Nejlépe informovaná je česká společnost podle respondentů od 25 do 45 let. Ve vnímání romských občanů je nejtolerantnější skupina respondentů starších 45 let.

VIETNAMCI:

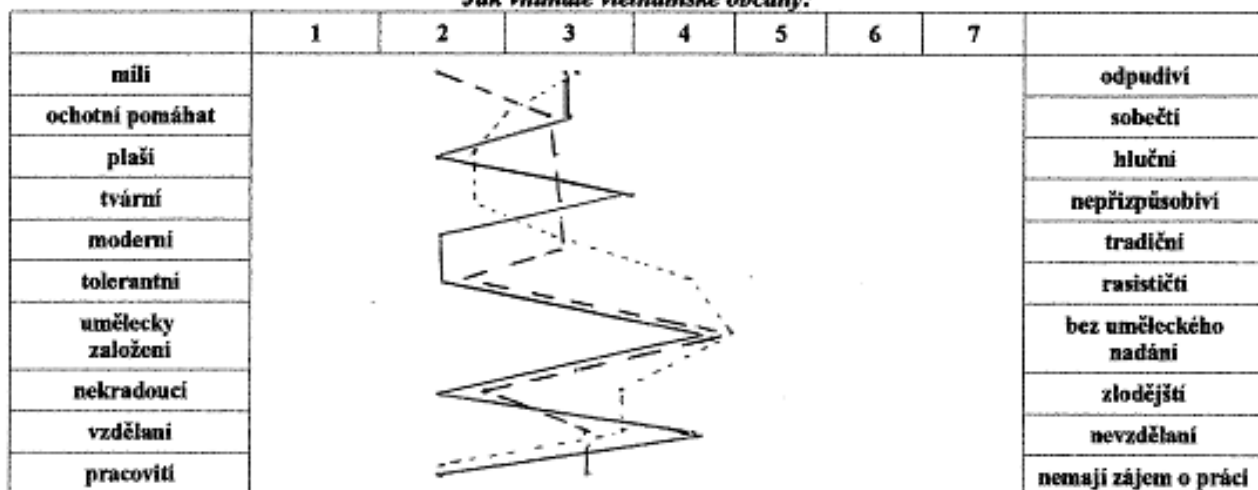
Jaké je soužití Čechů a Vietnamců:

Česká společnost je vůči Vietnamcům:

Jak vnímáte vietnamské občany:

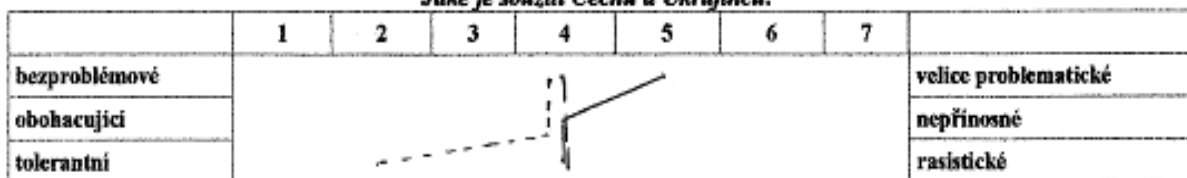
graf č.

6

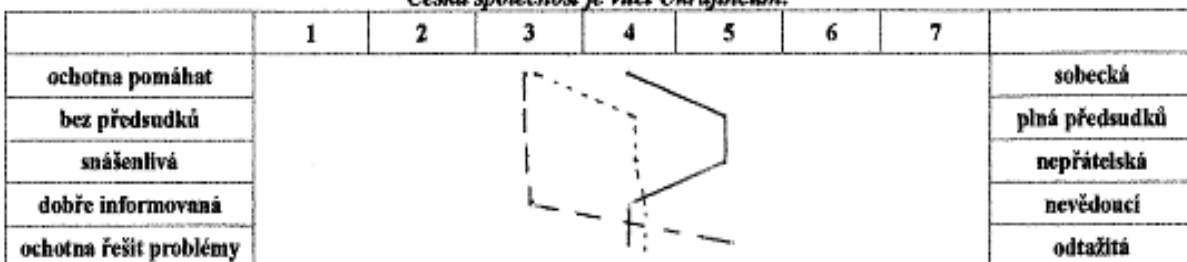
Ze srovnání postojů respondentů k Vietnamcům podle věku z grafu č. 6 vyplývá, že jako nejproblematictější vidí soužití Čechů a Vietnamců respondenti od 18 do 25 let. Českou společnost vidí jako nejochotnější a částečně bez předsudků respondenti od 25 do 45 let. Ve vnímání vietnamských občanů jsou zřetelné určité odlišnosti, ale respondenti ze všech tří skupin se pohybují v lepší polovině škály.

UKRAJINCI:

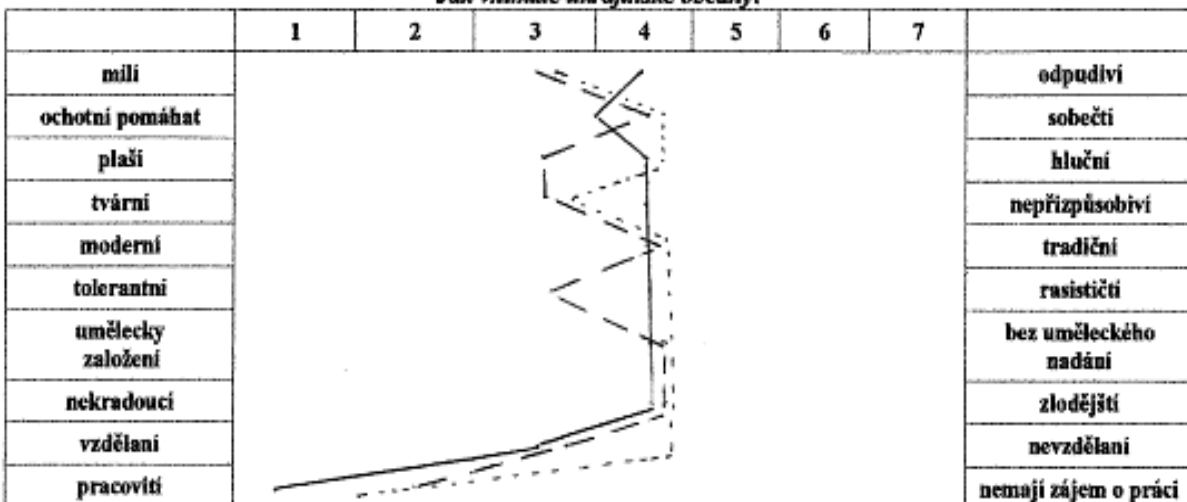
Jaké je soužití Čechů a Ukrajinců:

Česká společnost je vůči Ukrajincům:

Jak vnímáte ukrajinské občany:

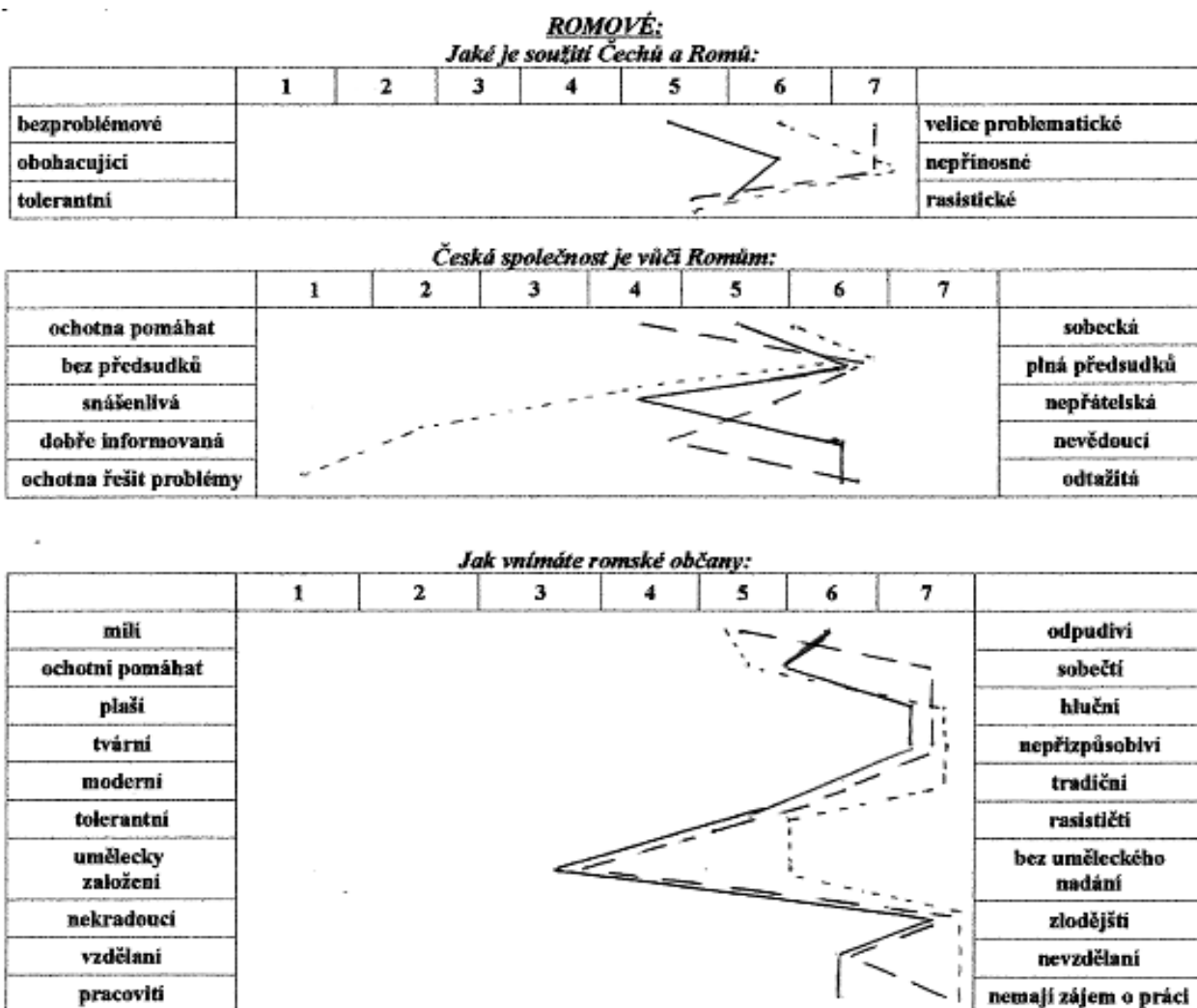

graf

Při porovnávání postojů k Ukrajincům podle věku respondentů v grafu č. 7 se ukazuje, že jako nejproblematictější vidí soužití Čechů a Ukrajinců skupina respondentů od 18 do 25 a jako nejtolerantnější skupina respondentů starších 45 let. Nejochootnější, částečně bez předsudků a jako dobře informovanou vůči Ukrajincům vidí českou společnost respondenti od 25 do 45 let. Jako částečně nepřátelskou a plnou předsudků vnímá českou společnost respondenti od 18 do 25 let. Ve vnímání ukrajinských občanů se všechny postoje respondentů pohybují v té lepší polovině a vnímají ukrajinské občany jako pracovité.

5.7.4 Výsledky výzkumu podle dosaženého vzdělání

Základní nebo střední vzdělání bez maturity -----
 Střední vzdělání s maturitou — — —
 Vysokoškolské vzdělání _____

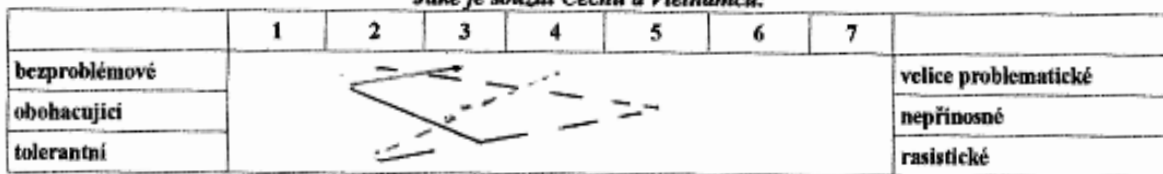

graf

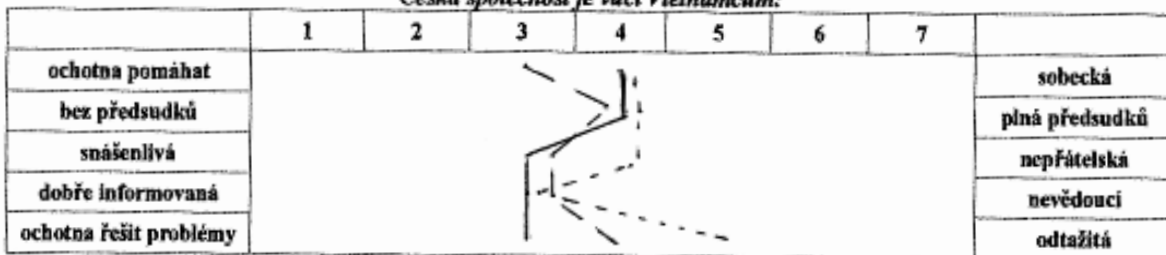
Z výsledků výzkumu podle dosaženého vzdělání jsou zřejmé opět určité rozdílnosti. Soužití Čechů a Romů je nejméně problematické podle vysokoškolsky vzdělaných respondentů, nejméně potom podle respondentů se středním vzděláním s maturitou. Podle respondentů se základním či středním vzděláním bez maturity, je vůči Romům česká společnost výrazně ochotná řešit problémy. Vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaní respondenti bez maturity vnímají romské občany jako umělecky založené, zatímco středoškoláci s maturitou nevnímají romské občany jako umělecky založené.

VIETNAMCI:

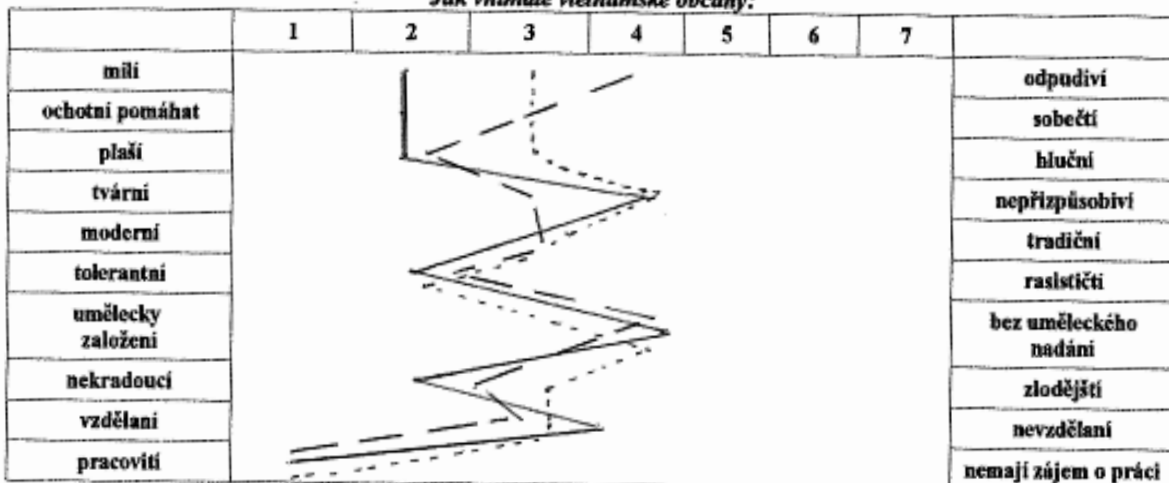
Jaké je soužití Čechů a Vietnamců:

Česká společnost je vůči Vietnamcům:

Jak vnímáte vietnamské občany:

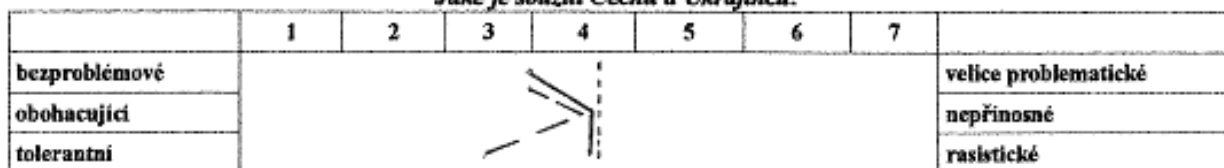

graf č.

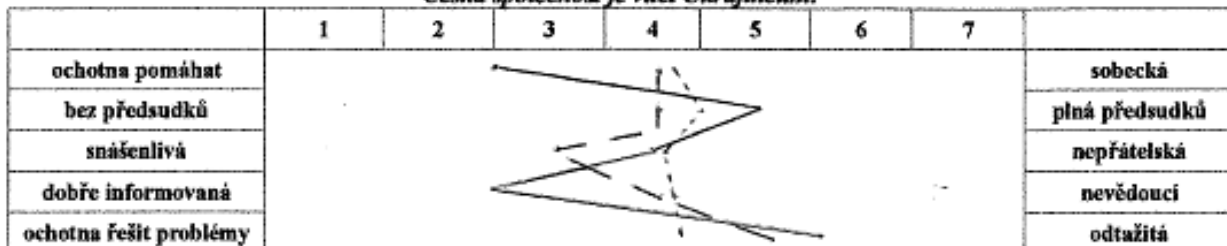
Pokud srovnám postoje mých respondentů k soužití Čechů a Vietnamců: podle středoškolsky vzdělaných respondentů s maturitou, je vcelku bezproblémové, ale zároveň spíše nepřínosné. Podle respondentů se základním a středním vzděláním bez maturity je soužití vcelku bezproblémové a obohacující. Vietnamské občany vnímají všechny skupiny respondentů téměř shodně.

UKRAJINCI:

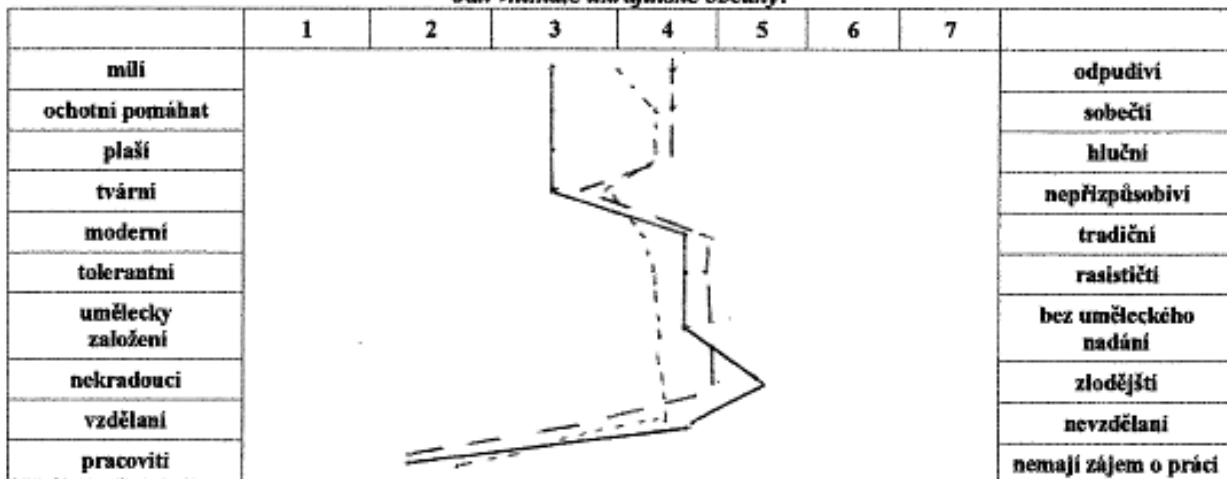
Jaké je soužití Čechů a Ukrajinců:

Česká společnost je vůči Ukrajincům:

Jak vnímáte ukrajinské občany:

graf

Postoje mých respondentů k soužití Čechů a Ukrajinců jsou i s ohledem na vzdělání téměř shodné, kromě respondentů se středním vzděláním s maturitou, kteří vidí českou společnost jako tolerantnější vůči Ukrajincům. Podle respondentů se základním či středoškolským vzděláním bez maturity, je česká společnost výrazněji ochotna pomáhat, výrazněji plná předsudků, výrazněji dobře informovaná a zároveň spíše odtažitá více než podle ostatních skupin respondentů. Ve vnímání ukrajinských občanů jsou mezi jednotlivými skupinami respondentů nepatrný rozdíl.

5.8 Závěrečné shrnutí výzkumu

Z výzkumu, který jsem provedla ve Zlínském kraji, vyplynulo několik zajímavých skutečností. Jako první bych zmínila hodnocení jednotlivých národnostních menšin. Z výsledků mého výzkumu mohu konstatovat, že podle mých respondentů je soužití nejméně problémové s Vietnamci. Podle mých respondentů je česká společnost nejtolerantnější opět k Vietnamcům. Vlastnosti vietnamských občanů jsou také hodnoceny v lepší polovině škály, kdy respondenti vnímají především pracovitost, poctivost, tolerantnost, plachost a milost Vietnamců. Můj výzkum tedy potvrzuje určité naladění mých respondentů, které se podle mého názoru projevuje ve velké části společnosti, kdy jsou Vietnamci vnímáni vcelku pozitivně a to především díky jejich pracovitosti, zájmu o vzdělání, plachosti a tvárnosti, protože tyto vlastnosti jsou podle mého názoru pro české občany důležité.

Ukrajinci jsou hodnoceni mými respondenty trochu hůře, než Vietnamci, kdy soužití s Ukrajinci je podle mých respondentů částečně problematické a česká společnost trpí více předsudky vůči Ukrajincům v porovnání s Vietnamci. Vlastnosti ukrajinských občanů jsou vnímány spíše neutrálně, přičemž moji respondenti vyzdvihli tvárnost a pracovitost Ukrajinců, což jsou opět vlastnosti, kterých si čeští občané podle mého názoru cení na cizincích. Ve výzkumu se mi nepotvrdila skutečnost, že velká část českých občanů vnímá zvýšenou kriminalitu u ukrajinských občanů. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že moji respondenti hodnotí Ukrajince v polovině škály mezi nekradoucí a zlodějšti. Několik respondentů mi také napsalo, že nemohou hodnotit Ukrajince, protože se nikdy s žádným nesetkali. Myslím si, že tato skutečnost je velice zajímavá. Nepředpokládala jsem totiž, že by všichni moji respondenti měli s Ukrajinci osobní zkušenost, ale myslela jsem si, že si docela často vytvoří názor na tyto občany prostřednictvím médií, zkušeností ostatních atd. U těchto respondentů se mi to však nepotvrdilo.

V hodnocení mých respondentů dopadli, podle mých očekávání, nejhůře Romové. Romové jsou v české společnosti vnímáni jako nejproblematictější národnostní menšina, očekávala jsem tedy, že se tento postoj vůči Romům odrazí i v mém výzkumu. Soužití Čechů a Romů vnímají moji respondenti jako velice problematické a nepřínosné. Podle mých respondentů je česká společnost spíše sobecká, plná předsudků, odtažitá, ale zároveň i dobře informovaná. Tento výsledek je velice zajímavý, protože se dá říci, že si respondenti uvědomují určitý podíl své viny na problematickém soužití s Romy. Ve vnímání vlastností Romů moji respondenti kladně hodnotí umělecké založení Romů, zatímco jako negativní vidí sobec-

kost, hlučnost, nepřizpůsobivost, nezáměr o práci, nevzdělanost a kriminalitu Romů. Většina těchto negativních vlastností je zaznamenána v sedmém poli škály, moji respondenti jsou tedy nekompromisní v hodnocení romských občanů a velice málo připouštějí, že by někteří romští občané nemuseli mít tyto negativní vlastnosti.

V postojích mých respondentů k jednotlivým národnostním menšinám se určitým způsobem odlišují postoje mužů a žen. U Romů je tato odlišnost patrná v postoji k soužití Čechů a Romů, kdy ženy vidí soužití jako o něco málo přínosnější a muži jako o něco málo tolerantnější. V české společnosti vnímají muži o něco více předsudků než ženy. U Vietnamců je odlišnost vidět v tom, jaké je soužití Čechů a Vietnamců. Muži vnímají toto soužití jako méně problematické než ženy. U Ukrajinců je rozdíl v postojích zjevný v pohledu na to, jaká je česká společnost vůči Ukrajincům. Ženy shledávají ve společnosti více předsudků a větší odtažitosť než muži.

Určité odchylky jsou znatelné i s ohledem na věk a dosažené vzdělání respondentů. S ohledem na věk jsou nejvíce zjevné odlišnosti v postojích k Romům, kdy nejtolerantnější je vůči Romům skupina mých respondentů starších 45 let. Podle dosaženého vzdělání mých respondentů jsou znát také vcelku podstatné rozdílnosti a to u všech tří národnostních menšin.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem usilovala o nastínění problematiky multikulturalismu v České republice. V teoretické části jsem objasnila základní pojmy a věnovala jsem se problematice života v multikulturní společnosti v teoretické rovině. Ve svém výzkumu jsem se potom dané problematice mohla věnovat prakticky. Zaměřila jsem se na výzkum dospělé populace ve Zlínském kraji, které jsem oslovovala s prosbou o vyplnění škály, kterou jsem měla připravenou. Tato škála zjišťovala postoje daných respondentů ke třem národnostním menšinám žijícím v české společnosti. Vyzkoušela jsem si tedy je to žádat veřejnost o vyplnění mých škál. Zjistila jsem, že ne každý člověk, kterého jsem oslovila byl ochotný věnovat vyplňování škály několik minut. Respondenti nevyplňovali žádné důvěrné údaje, proto si myslím, že odpovídali pravdivě. Vzhledem k tomu, že můj výběr respondentů byl dostupný, nemohu výsledky zobecnit na celou dospělou populaci Zlínského kraje, ale mohu vztahovat pouze na mé respondenty.

Mým cílem bylo ve výzkumu zjistit postoje vybraných respondentů k Romům, Vietnamcům a Ukrajincům. Zjistit zda skutečnost, tedy postoje respondentů, odpovídají tomu, co se můžeme dozvědět z literatury, médií, internetu apod. o postojích české společnosti k těmto národnostním menšinám. Vyzkoumala jsem, že v něčem se zkoumané postoje shodují a v něčem zase rozcházejí. Také jsem chtěla zjistit, zda se postoje respondentů liší v závislosti na třech daných kritériích – pohlaví, věku a vzdělání respondentů. Ověřila jsem si, že se postoje respondentů opravdu odlišují s ohledem na stanovená kritéria.

Myslím si, že výzkumy v oblasti postojů majoritní společnosti k národnostním menšinám žijícím v české společnosti, jsou velice přínosné a důležité. Pokud totiž nebudeme znát naladění společnosti a postoje českých občanů, nebudeme vědět, na které konkrétní oblasti se zaměřit v prevenci rasismu či xenofobie. Je nutné zjistit, které národnostní menšiny a v čem, se zdají být lidem problematické, aby se potom mohli vytvářet programy, kampaně či semináře pro lepší informovanost veřejnosti. Myslím si totiž, že lidé často shledávají jako problémové, ty národnostní menšiny, které jsou jim kulturně vzdáleny a odlišují se od nich. Podle mého názoru se zvýšením informovanosti, může situace v české společnosti zlepšit a to je velmi důležité obzvláště v dnešní době, kdy se česká společnost stává multikulturní.

Konkrétní přínos by mohl mít můj výzkum pro všechny instituce, ve Zlínském kraji, které se věnují multikulturní výchově či prevenci rasismu. Ty mohou využít mých poznatků a přihlížet k nim při tvorbě svých programů nebo seminářů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BARŠA, P. Politická teorie multikulturalismu. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-47-X.

BURYÁNEK, J. Náborové proudy multikulturalismu [online] In Varianty: webový portál . Praha: Člověk v tísni, 2005, poslední modifikace 25.8.2005. Dostupný z WWW: <http://varianty.cz/download/doc/texts/10.pdf>.

BURYÁNEK, J., a kol. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Praha: Člověk v tísni, 2002. ISBN 80-7106-614-1.

ČANĚK, D. Národ, národnost, menšiny a rasismus. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-94-3.

ČERMÁKOVÁ, J., RABIŇÁKOVÁ, D., STÖHROVÁ, H. a kol. Ty + Já = Kamarádi. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-85866-76-5.

DRBOHLAV, D., JANSKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. Ukrajinská komunita v České republice: Výsledky dotazníkového šetření. In ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Menšiny a migranti v České republice. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

DRBOHLAV, D. Imigranti v České republice (s důrazem na ukrajinské pracovníky a „západní firmy“ operující v Praze). Výzkumná zpráva, RSS/HEPS No. 622/1995. Praha.

FRIŠTENSKÁ, H. Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace. In ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Výchova k toleranci a proti rasismu. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

GABAL, I. A kol. Etnické menšiny ve střední Evropě. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

GEIST, B. Psychologický slovník. 2. vyd. Praha: Vodnář, 2000. ISBN 80-86226-07-7

GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. a kol. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně, 2004. ISBN 80-86633-14-4.

HLADÍK, J. Multikulturní výchova. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9.

HOLOMEK, K. Romská menšina v České republice. In GABAL, I. A kol. Etnické menšiny ve střední Evropě. 1.vyd. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

HORÁKOVÁ, M., MACOUNOVÁ, J. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2001.

HORVÁTOVÁ, J. Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století. In ŠULEŘ, P., LÁZŇIČKOVÁ, I., HÜBCSHMANNOVÁ, M. Romové – O Roma. Brno: Moravské zemské muzeum, 1999. ISBN 80-7028-141-3.

KLENER, P. (ed.) Velký sociologický slovník Sv.1. A-O. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

KLENER, P. (ed.) Velký sociologický slovník Sv.2. P-Z. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

KOCOUREK, J. Vietnamci v České republice. In ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Menšiny a migranti v České republice. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

KOLIBOVÁ, H., LIPNER, M. Zjištění míry společenské vzdálenosti jako součásti postoje vysokoškolských studentů ve Slezsku k Rómům . In Sborník prací Obchodně podnikatelské fakulty v Karviné. Díl 5. Karviná, Obchodně podnikatelská fakulta 1997, s. 66-77. ISBN 80-85879-62-X.

LACMANOVÁ, L., DRBOHLAV, D. Výsledky anketního šetření v rámci projektu Rodina odvedle. In FRÝDLOVÁ, P. a kol. Žijí vedle nás. Praha: Slovo 21, 2004. ISBN 80-239-4305-7.

LORD, CH. Národnostní menšiny v Evropě a ve světě: Politické otázky. In GABAL, I. A kol. Etnické menšiny ve střední Evropě. 1.vyd. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

MACHALOVÁ, T. a kol. Lidská práva proti rasismu. Brno: Doplněk, 2001. ISBN 80-7239-099-6.

MAŇÁK, J. Možnosti školy v multikulturní výchově. In GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. a kol. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně, 2004. ISBN 80-86633-14-4.

MÜLEROVÁ, P. Vietnamci v České republice. In ŠÍŠKOVÁ, T. a kol. Výchova k toleranci a proti rasismu. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

NAKONEČNÝ, M. Encyklopedie obecné psychologie. 2.vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

NEČAS, C. Romové v České republice včera a dnes. 3.vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-559-4.

PLICHTA, D. Národ a národnost v čase globalizace. 1.vyd. Praha: JOB Publishing, 1999. ISBN 80-902246-X-9.

POTOČKOVÁ, D. Společnost a interkulturalita. in ŠÍŠKOVÁ, T. a kol. Výchova k toleranci a proti rasismu. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

PRUDKÝ, L. Přináležitost k národu, vztah k jiným národnostem a k cizincům v České republice. 1.vyd. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, 2004. ISBN 80-7204-359-5.

PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6.

PRŮCHA, J. Multikulturní výchova: Vědecké základy pro její teorii a praktické aktivity. In GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. a kol. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně, 2004. ISBN 80-86633-14-4.

PŘIBÁŇ, J. Jací můžeme být?. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-30-X.

SARTORI, G. Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-022-2.

SEDLÁKOVÁ, L. Proměny hranic v moderní společnosti. In SIROVÁTKO, T. a kol. Menšiny a marginalizované skupiny v České republice. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2791-6.

SEKYT, V. Romové. In ŠÍŠKOVÁ, T. a kol. Menšiny a migranti v České republice. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

SCHMIDBAUER, W. Psychologie. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0459-6.

SILLAMY, N. Psychologický slovník. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0249-1.

SKÁCELOVÁ, J. Multikulturní společnost a hledání sebe sama. In GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. a kol. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně, 2004. ISBN 80-86633-14-4.

STRASSER, M. Etnopluralismus - multikulturalismu ve střetu utváření etnické a kulturní identity. In MACHALOVÁ, T. a kol. Lidská práva proti rasismu. Brno: Doplněk, 2001. ISBN 80-7239-099-6.

STÝSKALÍKOVÁ, V. Modely přístupu k národnostním menšinám a imigrantům a jejich projevy v české politice. In MAREŠ, M., KOPEČEK, L., PEČÍNKÁ, P. a kol. Etnické menšiny a česká politika. 1.vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a literatury, 2004. ISBN 80-7325-050-0.

SULITKA, A. Národnostní menšiny v České republice. In ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Výchova k toleranci a proti rasismu. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

ŠIROŇOVÁ, T. Děti a mládež a výchova k toleranci. In ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Výchova k toleranci a proti rasismu. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Výchova k toleranci a proti rasismu. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Menšiny a migranti v České republice. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

ŠOTOLOVÁ, E. Vzdělávání Romů. 1.vyd. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-5528-9

TESAŘ, F. Etnické konflikty. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

TOMÁŠKOVÁ, P. První rámec problematiky migrantů a menšin. In ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Menšiny a migranti v České republice. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

UHLÍKOVÁ, L. Několik poznámek ke vzniku a zániku etnických stereotypů. In TONCROVÁ, M., UHLÍKOVÁ, L. a kol. Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2001. ISBN 80-85010-34-8.

VALACH, M. Skryté otázky multikulturní výchovy. In GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. a kol. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně a Kabinet multikulturní výchovy při Pedagogické fakultě MU v Brně, 2004. ISBN 80-86633-14-4.

WOLF, J. Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0099-4.

ZILYNSKYJ, B., KOČÍK, R. Ukrajinci v České republice. In ŠIŠKOVÁ, T. a kol. Menšiny a migranti v České republice. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

Citace. In Úřad vlády České republiky [online]. Praha: Úřad vlády ČR, poslední modifikace 2007. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cs/rvk/rnm/default2.html>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1	s. 45
Graf č. 2.....	s. 46
Graf č. 3.....	s. 47
Graf č. 4.....	s. 48
Graf č. 5.....	s. 49
Graf č. 6.....	s. 50
Graf č. 7.....	s. 51
Graf č. 8.....	s. 52
Graf č. 9.....	s. 53
Graf č. 10.....	s. 54

SEZNAM PŘÍLOH

1. Nevyplněná škála
2. Vyplněná škála
3. Způsob vyhodnocování škály pro respondenty od 25 do 45 let

Dotazník na téma multikulturní společnost

Žádám vás o vyplnění tohoto dotazníku. Údaje, které získám, budou využity výhradně pro potřeby mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní. U každé položky zaznačte na škále od 1 do 7 váš postoj k dané problematice. V rámci objektivitu mého výzkumu odpovídejte prosím pravdivě. Předem děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.

ROMOVÉ:

Jaké je soužití Čechů a Romů:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémové							
obohacující							velice problematické
tolerantní							nepřínosné
							rasistické

Česká společnost je vůči Romům:

	1	2	3	4	5	6	7
ochotna pomáhat							sobecká
bez předsudků							plná předsudků
snášenlivá							neprátelecká
dobře informovaná							nevědoucí
ochotna řešit problémy							odtažitá

Jak vnímáte romské občany:

	1	2	3	4	5	6	7
milí							odpudiví
ochotní pomáhat							sobečtí
pláši							hluční
tvární							nepřizpůsobiví
moderní							tradiční
tolerantní							rasističtí
umělecky založení							bez uměleckého nadání
nekradoucí							zlodějšti
vzdělání							nevzdělání
pracovní							nemají zájem o práci

PŘÍLOHA 1: NEVYPLNĚNÁ ŠKÁLA

VIETNAMCI:

Jaké je soužití Čechů a Vietnamců:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémové							velice problematické
obohacující							nepřínosné
tolerantní							rasistické

Česká společnost je vůči Vietnamcům:

	1	2	3	4	5	6	7
ochotna pomáhat							sobecká
bez předsudků							plná předsudků
snášenlivá							neprátelecká
dobře informovaná							nevědoucí
ochotna řešit problémy							odtažitá

Jak vnímáte vietnamské občany:

	1	2	3	4	5	6	7
milí							odpudiví
ochotní pomáhat							sobečtí
pláši							hluční
tvární							nepřizpůsobiví
moderní							tradiční
tolerantní							rasističtí
umělecky založení							bez uměleckého nadání
nekradoucí							zlodějšti
vzdělání							nevzdělání
pracovní							nemají zájem o práci

UKRAJINCI:

Jaké je soužití Čechů a Ukrajinců:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémové							
obohacující							velice problematické
tolerantní							nepřínosné rasistické

Česká společnost je vůči Ukrajincům:

	1	2	3	4	5	6	7
ochotna pomáhat							sobecká
bez předsudků							plná předsudků
snášenlivá							nepřátelská
dobře informovaná							nevědoucí
ochotna řešit problémy							odtažitá

Jak vnímáte ukrajinské občany:

	1	2	3	4	5	6	7
milí							odpudiví
ochotní pomáhat							sobečtí
pláš							hluchí
tvární							nepřizpůsobiví
moderní							tradiční
tolerantní							rasističtí
umělecky založení							bez uměleckého nadání
nekradoucí							zlodějští
vzdělání							nevzdělaní
pracovití							nemají zájem o práci

Váš věk:
Pohlaví:
Vzdělání:

PŘÍLOHA 2 : VYPLNĚNÁ ŠKÁLA

Dotazník na téma multikulturní společnost

Žádám vás o vyplnění tohoto dotazníku. Údaje, které získám, budou využity výhradně pro potřeby mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní. U každé položky zaznačte na škále od 1 do 7 váš postoj k dané problematice. V rámci objektivitvy mého výzkumu odpovídejte prosím pravdivě. Předem děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.

ROMOVÉ:

Jaké je soužití Čechů a Romů:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémové							
obohacující							
tolerantní							

Česká společnost je vůči Romům:

	1	2	3	4	5	6	7
ochotna pomáhat							
bez předsudků							
snášenlivá							
dobře informovaná							
ochotna řešit problémy							

Jak vidíte romské občany:

	1	2	3	4	5	6	7
milí							
ochotni pomáhat							
pláči							
tvární							
moderní							
tolerantní							
umělecky založeni							
nekradoucí							
vzdělání							
pracovní							

VĚTNAMOCI:

Jaké je soužití Čechů a Větnamců:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémové							
obohacující							
tolerantní							

Česká společnost je vůči Větnamcům:

	1	2	3	4	5	6	7
ochotna pomáhat							
bez předsudků							
snášenlivá							
dobře informovaná							
ochotna řešit problémy							

Jak vidíte větnamské občany:

	1	2	3	4	5	6	7
milí							
ochotni pomáhat							
pláči							
tvární							
moderní							
tolerantní							
umělecky založeni							
nekradoucí							
vzdělání							
pracovní							

UKRAJINCI:

Jaké je soužití Čechů a Ukrajinců:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémově obohacující		X					
tolerantní				X			
						X	
							X
velice problematické nepřínosné rasistické							

Česká společnost je vůči Ukrajinčanům:

	1	2	3	4	5	6	7
ochotna pomáhat bez předpoklů			X				
snažící se dobře informovaná			X				
ochotna řešit problémy				X			
					X		
						X	
sobecká plus předpoklů nepřátelská nevědomci odtažita							

Jak vnímáte ukrajinská oběť:

	1	2	3	4	5	6	7
mil			X				
ochotni pomáhat			X				
pišící				X			
tvární			X				
moderní				X			
tolerantní					X		
umělecky založení			X				
nekradlenci					X		
vzdělání						X	
pracovní							X
							X
odpudiví sobeční lichéni nepřipůsobiví tradiční rasističtí bez uměleckého nadání zloději nevědomci nemají zájem o práci							

Věk věk: 57
 Pohlaví: MUŽ
 Vzdělání: STŘEDNÍ

PŘÍLOHA 3: ZPŮSOB VYHODNOCOVÁNÍ ŠKÁLY PRO RESPONDENTY OD 25 DO 45 LET

25-45 let (34)

Dotazník na téma multikulturní společnost

Žádám vás o vyplnění tohoto dotazníku. Údaje, které získám, budou využity výhradně pro potřeby mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní. U každé položky označte na škále od 1 do 7 váš postoj k dané problematice. V rámci objektivitvy mého výzkumu odpovídejte prosím pravdivě. Předem děkuji za vyplnění tohoto dotazníku.

ROMOVÉ:

Jaké je soužití Čechů a Romů:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémové obohacující	0	1	1	0	7	8	16
tolerantní	1	6	2	3	13	7	7

Česká společnost je vůči Romům:

ochotna pomáhat bez předaudků	8	5	4	6	7	7	0
snažlivá dobře informovaná	7	5	6	6	9	6	7
ochotna řešit problémy	9	4	2	8	6	7	0
	7	1	4	0	6	5	6
	9	2	2	8	4	4	6
							2

Jak vnímáte romské občany:

milí	0	0	1	7	8	12	6	7
ochotni pomáhat	1	1	1	1	7	12	11	
pláči	2	0	0	2	3	5	23	
moderní	1	0	1	0	5	0	20	
tolerantní	0	0	1	6	7	10	9	
umělecky založení	6	2	7	8	7	4	5	
nekradoucí	0	1	6	4	2	5	22	
vzdělání	0	1	3	2	5	8	14	
pracovní	1	0	0	3	6	7	17	

VIETNAMCÉ:

Jaké je soužití Čechů a Vietnamců:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémové obohacující	6	11	6	8	2	1	2
tolerantní	4	7	8	5	6	2	1
							1
							1

Česká společnost je vůči Vietnamcům:

ochotna pomáhat bez předaudků	2	4	11	14	0	1	1
snažlivá dobře informovaná	3	7	11	5	3	0	1
ochotna řešit problémy	5	11	9	4	3	0	0
	4	7	8	3	7	4	4
	4	8	7	5	5	2	2

Jak vnímáte vietnamské občany:

milí	4	11	8	9	2	0	0
ochotni pomáhat	3	6	14	6	0	1	4
pláči	4	10	12	7	0	1	0
tvární	4	8	13	7	1	0	1
moderní	4	8	12	4	2	2	2
tolerantní	4	13	12	5	0	0	0
umělecky založení	0	6	7	10	6	5	2
nekradoucí	4	13	11	4	1	0	1
vzdělání	3	6	14	4	4	1	1
pracovní	22	7	2	2	0	1	0

UKRAJINCI:

Jaké je soužití Čechů a Ukrajinců:

	1	2	3	4	5	6	7
bezproblémové	1	6	5	9	3	3	6
obohacující	0	2	9	11	2	4	2
tolerantní	3	7	6	9	5	1	2
velice problematické							
nepřehledné							
rasistické							

Česká společnost je vůči Ukrajincům:

	1	2	3	4	5	6	7
ochotna pomáhat	0	8	6	8	7	4	0
bez předsudků	2	7	8	6	5	3	2
snášelivá	2	7	9	8	4	1	2
dobře informovaná	1	3	17	6	6	1	5
ochotna řešit problémy	5	4	6	4	9	2	3
sobecká							
plná předsudků							
nepráteká							
nevědoucí							
ocizitá							

Jak vnímáte ukrajinské občany:

	1	2	3	4	5	6	7
milí	1	2	11	10	5	2	3
ochotní pomáhat	2	8	5	10	4	2	3
plšní	0	2	12	9	4	2	5
tvární	1	5	11	9	4	2	2
moderní	1	2	7	16	2	5	1
tolerantní	3	9	7	9	4	2	0
umělecky založení	0	5	6	12	5	1	5
nekradoucí	0	7	7	9	2	7	2
vzdělání	0	3	9	6	7	3	6
pracovití	7	12	5	6	4	0	0
odpudiví							
sobečtí							
hluční							
nepřizpůsobiví							
tradiční							
rasistictví							
bez uměleckého nadání							
zločejší							
nevzdělání							
nemají zájem o práci							

Věk věk:
Pohlaví:
Vzdělání: